

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΟΝΟΜΑ: ΠΑΠΑΣΤΑΜΚΟΥ ΑΡΙΣΤΟΥΛΑ

A.M. 1340200001082

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ : ΙΟΥΝΙΟΣ 2006

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. <u>Εισαγωγή</u> .....σελ 2	σελ 2
2. <u>Η Ελευθερία του τύπου</u> .....σελ 4	σελ 4
2.1 <u>Ιστορική Αναδρομή</u> .....σελ 4	σελ 4
2.2 <u>Η νομική κατοχύρωση της ελευθερίας του τύπου και το περιεχόμενο αυτής στο ά. 14 Σ</u> .....σελ 5	σελ 5
2.3 <u>Η σχέση της ελευθερίας του τύπου με την προστασία της ιδιωτικής ζωής</u> .....σελ 7	σελ 7
3. <u>Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου/ δικαίωμα της προσωπικότητας</u> .....σελ 8	σελ 8
3.1 <u>Η νομική κατοχύρωση του δικαιώματος της προσωπικότητας</u> .....σελ 9	σελ 9
3.2 <u>Το περιεχόμενο του δικαιώματος της προσωπικότητας</u> .....σελ 10	σελ 10
3.3 <u>Τα προστατευόμενα στοιχεία της προσωπικότητας</u> .....σελ 12	σελ 12
4. <u>Τα Δημόσια Πρόσωπα/ Πρόσωπα της Επικαιρότητας</u> .....σελ 13	σελ 13
4.1 <u>Οι Θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για τα δημόσια πρόσωπα</u> .....σελ 13	σελ 13
4.2 <u>Ποια είναι τα όρια στην προσβολή της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων από τον τύπο- Ποιες θεσμικές εγγυήσεις μπορούν να εξασφαλίσουν την προστασία αυτών;</u> .....σελ 15	σελ 15
5. <u>Πρόσφατα Νομολογιακά Παραδείγματα- Η αιτιολογία των αποφάσεων αυτών</u> .....σελ 18	σελ 18
5.1 <u>Υπόθεση Plon κατά Γαλλίας (2004)</u> σελ18	σελ18
5.2 <u>Η υπόθεση Καρολίνας του Μονακό κατά Γερμανίας (2004)</u> .....σελ 20	σελ 20
5.3 <u>Η υπόθεση Campbell κατά MGN Ltd (2004)</u> σελ23	σελ23
5.4 <u>Η υπόθεση Μ. Παπανδρέου κατά Α.Κανέλλη (2004)</u> .....σελ 26	σελ 26
5.5 <u>Ποιο είναι τελικά το προσφορότερο κριτήριο για τη στάθμιση των δύο συνταγματικών αγαθών;</u> .....σελ 29	σελ 29

6. <u>Το δικαίωμα της οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας (Right of Publicity)</u> .....σελ 31
7. <u>Μέσα Προστασίας σε περίπτωση αθέμιτης προσβολής της προσωπικότητάς</u> .....σελ 34
8. <u>Συμπεράσματα</u> .....σελ 38
9. <u>Λήμματα</u> .....σελ 40
10. <u>Περίληψη</u> .....σελ 41
11. <u>Παράρτημα</u> .....σελ 42
12. <u>Βιβλιογραφία</u> .....σελ 44

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια στον τόπο μας και αλλού μια σειρά περιπτώσεων θέτει με οξύ τρόπο το ερώτημα αν η ιδιωτική ζωή των δημόσιων προσώπων προστατεύεται έναντι των μέσων ενημέρωσης και ειδικά έναντι του τύπου.

Ο βασικός προβληματισμός επί του θέματος συνίσταται στο εξής: Σε αντίθεση με τον απλό πολίτη ή ιδιωτική ζωή του οποίου είναι απαραβίαστη και αποτελεί αντικείμενο από το Σύνταγμα έτσι ώστε να προστατεύεται όχι μόνο από το μάτι του περιέργου αλλά και από τη γραφίδα ή την κάμερα του πολυμήχανου δημοσιογράφου, δε συμβαίνει το ίδιο με τα πρόσωπα του δημόσιου βίου. Έτσι υποστηρίζεται ότι πρόσωπα που διεκδικούν, κατέχουν ένα δημόσιο αξίωμα ή άτομα του καλλιτεχνικού χώρου οφείλουν να εκτίθενται στην κριτική. Όχι μόνο για πράξεις ή παραλείψεις του αλλά και για κάθε πτυχή της ζωής τους, πρόσφατης ή παρελθοντικής της ερωτικής τους ζωής, της επαγγελματικής ή άλλης¹. Όπως μάλιστα πολύ ικανοποιητικά αποτυπώθηκε ή φράση στην νομολογία, στην υπόθεση Παπαθεμελή, « λόγω του δικαιολογημένου επαγγελματικού ενδιαφέροντος των δημοσιογράφων, που ασκούν δημόσια αποστολή, για τη δημοσίευση ειδήσεων (σχολίων) και γεγονότων σχετικά με τις πράξεις και συμπεριφορά προσώπων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την κοινή γνώμη» και συνεχίζει «... Μπορούν να δημοσιεύουν ή να μεταφέρουν στον τύπο εικόνες από την ιδιωτική ζωή και σχόλια, γιατί τη σχετική πληροφόρηση και ενημέρωση του κοινού. Μάλιστα πρέπει να ανέχονται δριμεία κριτική ή δυσμενής, ακόμα και σκωπτικούς χαρακτηρισμούς, χωρίς αυτός να συνιστά προσβολή της προσωπικότητάς τους ή παραβίαση των {...} των κωδίκων δεοντολογίας»².

Χαρακτηριστικό και πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η δημοσίευση ημίγυμνης φωτογραφίας της Καγκελαρίου Αγκελα Μέρκελ, από το Βρετανική εφημερίδα Sun, μια ασυνήθιστη για τα γερμανικά δεδομένα καταπάτηση της ιδιωτικής σφαίρας της κορυφαίας πολιτικού της χώρας. Επαίσχυντα είναι τα σχόλια και ο τίτλος της εφημερίδας: «Big in the Bundestag» είναι το λογοπαίγνιο της Sun που παραφράζει το γερμανικό Κοινοβούλιο (Μπούντεσταγκ) κάτι που αντιμετωπίστηκε με πολύ οργή

---

¹ Αλιβιζάτος Ν., «Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων», Το Βήμα, (Κυριακή 7 Σεπτεμβρίου 1997)- Αρ. Φύλλου 12445

² ΔπρωτΑθ 16286/1995

από την γερμανική που δε εκτίμησε το χιούμορ, κάνοντας λόγο για βρετανική κακογουστιά³.

Για όλες αυτές τις περιπτώσεις προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι εξυπηρετείται η αξίωση ενημέρωσης και πληροφόρησης του κοινού. Πρόκειται για ένα δικαίωμα που δεν είναι μεν ρητώς διατυπωμένο στο Σύνταγμα, αλλά χωρίς το οποίο το κοινό και ο καθένας «κοινός άνθρωπος» δεν μπορεί να ασκήσει εύκολα και υπεύθυνα το κατοχυρωμένο στο άρθρο 5&1 δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή της χώρας ή το επίσης κατοχυρωμένο στο σύνταγμα (άρθρο51&3) εκλογικό δικαίωμα. Στο πλαίσιο του δικαιώματος ενημέρωσης του κοινού έχει ο τύπος το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού⁴.

Βρισκόμαστε συνεπώς μπροστά σε μια κλασική περίπτωση συγκρούσεως δύο κατοχυρωμένων από το σύνταγμα αγαθών, έτσι ώστε επιβάλλεται η ad hoc στάθμισή τους. Η στάθμιση μπορεί να οδηγήσει είτε στην επικράτηση της ελευθερίας του τύπου στο χώρο του δικαίου της προσωπικότητας είτε, αντίθετα, στον περιορισμό της ελευθερίας του τύπου υπέρ του δικαιώματος της προσωπικότητας. Γεννάται συνεπώς το ερώτημα: Μέσω ποιών διατάξεως εισχωρεί η ελευθερία του τύπου στο πεδίο του δικαίου της προσωπικότητας, και, αντίστροφα, σε ποιες περιπτώσεις και κάτω από ποιες προϋποθέσεις το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου υποχωρεί μπροστά στην προστασία της προσωπικότητας.

---

³ «Οργή από ημίγυμνη Φωτογραφία της Μέρκελ», Καθημερινή, (τετάρτη 19 Απριλίου 2006)

⁴ Δαγτόγλου, Π., Ατομικά δικαιώματα, Σύνταγματικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή 1991, εκδ.Σάκκουλας, σελ 459 επ.

2. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η έννοια του τύπου είναι κατ' αρχήν τεχνική αλλά έχει ήδη καταστεί νομική αν λάβουμε υπόψη ότι περιλαμβάνεται ειδική ρύθμιση στο Σύνταγμα γι' αυτήν και ότι υφίσταται ειδικός νόμος αλλά και κλάδος του δικαίου, το δίκαιο των Μ.Μ.Ε. Ο τύπος από την εποχή των πρώτων διακηρύξεων της ελευθερίας του υπέστη βαθιές οικονομικές, τεχνικές αλλά και ιδεολογικές μεταμορφώσεις. Όπως πολύ σωστά σημείωσε απόφαση γερμανικού δικαστηρίου, « Η ελευθερία του τύπου αποτελεί συστατικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος». Η ελευθερία του τύπου διακηρύχθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ήδη στο Συνταγματικό σχέδιο του Ρήγα Βελεστινλή⁵.

Ιστορικά, η ελευθερία του τύπου σημαίνει κυρίως την ελευθερία του πολιτικού τύπου από την λογοκρισία και την προηγούμενη διοικητική άδεια. Στη σύνδεση αυτή του τύπου με την πολιτική γίνεται σαφής η μετάβαση από το φιλελεύθερο- ατομικό δικαίωμα (status libertatis) στο δημοκρατικό- πολιτικό δικαίωμα του πολίτη (status activus).

Η αναγνώριση της ελευθερίας του τύπου στην αλλοδαπή υπήρξε βραδεία, ανισοταχής και συχνά παλίνδρομη. Η Αγγλία ήταν η πρώτη μεγάλη χώρα που απέκτησε, ήδη πριν από τρεις αιώνες, πλήρη ελευθερία του τύπου⁶.

Οι Η.Π.Α. ακολούθησαν την ίδια οδό. Στις μη αγγλοσαξονικές χώρες η ελευθερία του τύπου δεν επικράτησε παρά διακόσια χρόνια αργότερα. Έτσι στην Γαλλία η καθοδήγηση και κηδεμόνευση της κοινής γνώμης και του έντυπου λόγου αποτέλεσε πάντοτε μέριμνα του κράτους. Ακόμα και μετά την Γαλλική επανάσταση, η ελευθερία του τύπου δεν καθιερώθηκε παρά μόνο προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, αν και όχι πάντοτε πλήρως⁷.

Σταθμός πάντως για την αρχή της ελευθερίας του τύπου υπήρξε, στον ευρωπαϊκό χώρο, η απόφαση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου στην υπόθεση Spiegel. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η περικοπή της αποφάσεως, με την οποία αναγνωρίζεται στο α' 5 παρ. 2 του Γερμανικού θεμελιώδους νόμου εγγύηση της ελευθερίας του, συνεπεία της οποίας «το κράτος υποχρεούται απέναντι στη δικαϊκή τάξη, οσάκις το αντικείμενο μιας

---

⁵ Δαγτόγλου, Π, «Τύπος και Σύνταγμα», Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Αθήνα 1989

⁶ A.V. Dicey, introduction into the study of the Law of the Constitution, Λονδίνο 1885, 10η έκδοση. 1959, σ.247 επ. (260 επ.)

⁷ C.A. Colliard, Liberte publiques, 6^η έκδ. Παρίσι 1982, αρ. 394 (σ.531)

διατάξεως θίγει τον τύπο, να εφαρμόζει την αρχή της ελευθερίας του τύπου»⁸.

2.2 Η ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΥΤΗΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 14 Σ⁹

Ο τύπος οφείλει να φέρει στη δημοσιότητα γεγονότα και γνώμες που απαιτούν δημόσιο διάλογο και ανταλλαγή απόψεων, όπως περιστατικά και κρίσεις που αφορούν την πολιτική ζωή της χώρας συμβάλλοντας μ' αυτόν τον τρόπο στη δημιουργία του δημοκρατικού φρονήματος των πολιτών. Επίσης συνιστά το χώρο όπου εκφράζονται οι πολιτιστικές και ηθικές αξίες της κοινωνίας, αποτελώντας έτσι παράγοντα επιμόρφωσης των πολιτών και ηθικής διαπαιδαγώγησής τους. Τέλος ο τύπος επιτελεί και ψυχαγωγικό έργο, ικανοποιώντας στο πλαίσιο αυτής της λειτουργίας του τη φυσική περιέργεια του αναγνωστικού κοινού με τη δημοσίευση εικόνων και φωτογραφιών.

Όλες οι παραπάνω λειτουργίες του τύπου καλύπτονται από το α' 14 του Συντάγματος, ανεξάρτητα αν το επίμαχο έντυπο ή το συγκεκριμένο δημοσίευμα έχει πολιτικό, επιμορφωτικό ή ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

Συγκεκριμένα στο άρθρο 14 κατοχυρώνεται παράλληλα με το ατομικό δικαίωμα και μια θεσμική εγγύηση, δηλαδή κατοχυρώνεται ένας θεσμός (ο τύπος) όχι για χάρη των συγκεκριμένων φορέων του σε δεδομένο χρόνο αλλά ανεξάρτητα από αυτούς και ενόψει της αποστολής και των σκοπών του θεσμού, που αποτελούν συνταγματικά προστατευόμενο δημόσιο συμφέρον. Έτσι πραγματοποιείται μια μετατόπιση : από το ατομικό δικαίωμα στη θεσμική εγγύηση.

Το ατομικό δικαίωμα-που κατοχυρώνεται στην παρ.1 του α' 14 («καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του κράτους»)- δεν είναι απεριόριστο, είναι απλά απαλλαγμένο από νομικά καθήκοντα στην ουσία του. Η θεσμική εγγύηση αντιθέτως συσχετίζεται με καθήκοντα και κατευθύνεται προς ορισμένους σκοπούς¹⁰.

Η ενεργητική αυτή πλευρά του ατομικού δικαιώματος συμπληρώνεται από το δικαίωμα πληροφόρησης, το οποίο, όπως προαναφέραμε, μπορεί

---

⁸ BverfGE20. σ.162 επ.

⁹ Καράκωστας, Ι., Προσωπικότητα και τύπος, εκδ. Σάκκουλα 2000,σελ.22

¹⁰ Δαγτόγλου, Π., Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Α', εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991

να μην προβλέπεται ρητά στο Σύνταγμα, αλλά συνάγεται εμμέσως από τα α' 5 παρ.1 και 51 παρ.3 του Σ¹¹. Έτσι στο ενεργητικά διατυπωμένο αυτό δικαίωμα αντιστοιχεί το παθητικό δικαίωμα του πολίτη να προμηθεύεται και να διαβάζει ελεύθερα τον τύπο.

Στο α' 14 παρ.2 λοιπόν κατοχυρώνεται η θεσμική εγγύηση.. « ο τύπος είναι ελεύθερος». Από τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως δεν προκύπτει υποχρέωση του κράτους για λήψη θετικών μέτρων. Αυτό όμως προκύπτει από την έννοια και το περιεχόμενο του ατομικού δικαιώματος της ελευθερίας εκφράσεως, όπου το α' 14 παρ. 2 σε συνδυασμό με το α' 25 παρ.1 του Σ, καθορίζουν τον τρόπο ασκήσεως του. Η ελευθερία εκφράσεως προϋποθέτει την κατοχύρωση της ελευθεροτυπίας, δε θα μπορούσε να νοηθεί χωρίς αυτήν. Έτσι η αρνητική πλευρά του δικαιώματος, απαγορεύει τις κρατικές επεμβάσεις, και κυρίως την άσκηση λογοκρισίας, ενώ η θετική πλευρά του επιβάλλει την εξασφάλιση εκ μέρους του κράτους τόσο των υλικών προϋποθέσεων, που θα εξασφαλίσουν την άσκηση ελεύθερης δημοσιογραφίας (δηλαδή ελεύθερη κυκλοφορία των εντύπων, τρόπος διάθεσης, τιμή φύλλου κτλ), όσο και των μη υλικών προϋποθέσεων, οι οποίες συνίστανται στην εξασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στις πηγές των πληροφοριών.

Όσον αφορά τη θέση της ελευθερίας του τύπου σε διεθνή κείμενα :

- **Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου** και των θεμελιωδών ελευθεριών κατοχυρώνει στο άρθρο 10 την ελευθερία της γνώμης και της πληροφορίας, αλλά δεν αναφέρεται καθόλου στην ελευθερία του τύπου. Η έλλειψη όμως ρητής κατοχύρωσης δεν εμπόδισε το Ευρωπαϊκό δικαστήριο δικαιωμάτων του Ανθρώπου να υπογραμμίσει την ιδιαίτερη σημασία του τύπου σε μια φιλελεύθερη κοινωνία, μάλιστα στην πρώτη υπόθεση που οδηγήθηκε ενώπιόν του, σχετικά με τον περιορισμό της ελευθερίας του τύπου, (υπόθεση Sunday Times), συνήγαγε από την ελευθερία της πληροφορίας αξίωση του κοινού, θεμελιωμένη στη σύμβαση, προς εκπλήρωση της αποστολής εκ μέρους του τύπου. Πάντως η ΕΣΔΑ μπορεί να διευρύνει, αλλά όχι να συρρικνώσει τη συνταγματική προστασία της ελευθερίας του τύπου. Διεύρυνση αποτελεί αφενός η περιεχόμενη στο άρθρο 10 ρητή κατοχύρωση της ελευθερίας της πληροφορίας και αφετέρου η επίσης ρητή κατοχύρωση της

---

¹¹ Φίλιας Β., Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367 ΠΚ πρόσθετος προστασία, σ. 20 επ

διασυννοριακής ελευθερίας, της ελευθερίας δηλαδή συλλογής πληροφοριών και αντλήσεως ύλης καθώς και διαδόσεως και πωλήσεως του εντύπου ανεξαρτήτως συνόρων.

- **Η οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1948** περιορίζεται στην κατοχύρωση της ελευθερίας της γνώμης και της διαδόσεώς της «με κάθε μέσο», χωρίς να αναφέρει τον τύπο.
- Η Ελευθερία της εκφράσεως κατοχυρώνεται επίσης και στο **Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)** που έχει κυρωθεί και ισχύει στη χώρα μας με το ν. 2462/1997. Η διάταξη 19 παρ.2 ορίζει ότι : «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, *γραπτά σε έντυπα*, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του»¹².

2.3 Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Στη μελέτη αυτή θα ασχοληθούμε με τη σχέση του δικαιώματος της προσωπικότητας με το συνταγματικά κατοχυρωμένου ,στο άρθρο 14, δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου . Συγκεκριμένα η ελευθερία του τύπου περιλαμβάνει τις εξής ειδικότερες εκδηλώσεις : ελευθερία εκδόσεως, συλλογής πληροφοριών, συντάξεως, εκτυπώσεως, κυκλοφορίας καθώς και την ελευθερία ασκήσεως των επαγγελματιών του τύπου. Όλα τα παραπάνω αποτελούν εκδηλώσεις της λεγόμενης « εξωτερικής λειτουργίας του τύπου».

Έτσι βλέπουμε ότι προσβάλλεται ο ιδιωτική βίος οσάκις με το δημοσίευμα έρχονται στη δημοσιότητα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής ενός προσώπου. Στην συγκεκριμένη περίπτωση που θα εξετάσουμε εδώ, την ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων ,υπάρχει σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων καθώς υπάρχει από τη μια πλευρά η αξίωση ενημέρωσης που έχει το κοινό (α' 5 παρ 1 Σ.) και η ελευθερία του τύπου που αντιστοιχεί σ' αυτήν και από την άλλη το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής¹³. Η λύση μπορεί να δοθεί μόνο με στάθμιση των δύο συγκρουόμενων αγαθών. Στάθμιση που θα γίνει ενόψει των συγκεκριμένων συνθηκών και

---

¹² Καράκωστας Ι., Συνναλλακτικές υποχρεώσεις του τύπου και προστασία της προσωπικότητας, ΕλλΔ/νη 34 (1993), σε, 1423 επ..

¹³ Δαγτόγλου Π., Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα, 1989

στη συγκεκριμένη περίπτωση. Συνήθως γίνεται και επίκληση της αρχής της αναλογικότητας, δηλαδή αν ο περιορισμός του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής γίνεται χάριν προστασίας κάποιου άλλου υπέρτερου αγαθού ή αν η προσβολή είναι επαχθέστερη του αναγκαίου μέτρου.. Για την στάθμιση των δύο αγαθών είναι αναγκαίος ο εγγύτερος προσδιορισμός και η διαβάθμισή τους.

Στο πλαίσιο της σχέσης αυτής, ανάμεσα στα δύο προαναφερόμενα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα, ενδιαφέρει να εξετάσουμε τα λεγόμενα «εγκλήματα κατά της τιμής». Κατά το άρθρο 367 παρ.1 ΠΚ «δε συνιστά άδικη πράξη...οι εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα... χάριν διαφυλάξεως (προστασίας) δικαιώματος ή εξ άλλου δικαιολογημένου ενδιαφέροντος»¹⁴. Η άσκηση πολιτικής ή άλλης κριτικής ή αποκάλυψη γεγονότων από μέρος του τύπου γίνεται κατά κανόνα λόγω της ιδιότητας του τύπου ως συστατικού στοιχείου της δημοκρατίας, για εξυπηρέτηση δικαιολογημένου συμφέροντος και επομένως δε συνιστά κατ' αρχήν εξύβριση ή απλή δυσφήμιση¹⁵. Έτσι το δικαιολογημένο συμφέρον συνιστά ειδικό λόγο άρσεως του άδικου χαρακτήρα της πράξεως, αναγνωριζόμενο αποκλειστικά στις περιπτώσεις που ορίζει ο ποινικός νόμος (367 ΠΚ). Η κριτική του τύπου θίγει πάντα το δημόσιο συμφέρον όταν αφορά τον δημόσιο βίο, ενδεχομένως και όταν αναφέρεται στον ιδιωτικό βίο, αν το προβαλλόμενο γεγονός μπορεί να έχει αντίκτυπο και στο δημόσιο βίο. Αν τούτο δε συμβαίνει, τότε δεν ασκείται δικαιολογημένο συμφέρον.

Πιο συγκεκριμένα όμως, όσον αφορά τη σχέση των δύο αυτών δικαιωμάτων, και μάλιστα στην ειδικότερη κατηγορία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων, σκόπιμο είναι προτού αναφέρουμε ποια είναι αυτά τα δημόσια πρόσωπα και πως διαμορφώνεται η σχέση των δύο συγκρουόμενων αγαθών, στην ειδική αυτή σχέση, να παραθέσουμε λίγα στοιχεία για το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής του ατόμου.

3.Το δικαίωμα του Ιδιωτικού Βίου/ Δικαίωμα της προσωπικότητας

Σύμφωνα με το άρθρο 14 του συντάγματος η ελευθερία του τύπου υπάγεται στο γενικό περιορισμό της τηρήσεως των νόμων του κράτους υπό την προϋπόθεση ότι αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι να μην θίγουν τον απαραβίαστο πυρήνα του άρθρου 14 του συντάγματος. Το όριο παρέχει το άρθρο 10 & 2 της συμβάσεως της

---

¹⁴ Τ. Φιλιππίδης, Η προστασία δεδικαιολογημένων συμφερόντων επί εγκλημάτων κατά της τιμής, 1965,

¹⁵ ΠοινΧρ ΚΑ' 609

Ρώμης, όπου ορίζεται ότι η ελευθερία εκφράσεως «συνεπαγομένη καθήκοντα και ευθύνες, δύναται να υπαχθή σε ωρισμένες διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

Ιδιαίτερη θέση μεταξύ των περιορισμών κατέχει το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, στο χώρο του Αστικού Δικαίου, αυτό περικλείεται, στο δικαίωμα της προσωπικότητας του άρθρου 57 Α.Κ.

Καταρχήν όπως γίνεται δεκτό τα διάφορα ευρωπαϊκά δίκαια, η προστασία της προσωπικότητας καταλαμβάνει διάφορα έννομα αγαθά συνδεδεμένα με το πρόσωπο(τιμή, υγεία, ιδιωτική ζωή, σωματική και ψυχική ακεραιότητα, θρησκευτική ελευθερία, εικόνα ,όνομα). Είναι «δικαίωμα πλαίσιον»¹⁶ που αποτελείται αφενός από εκφάνσεις της αξίας του ανθρώπου και αφετέρου από στοιχεία που προσδιορίζουν την ατομικότητά του. « Η ιδιωτική σφαίρα του ατόμου αποτελεί συστατικό μέρος της προσωπικότητάς του. Όταν η σφαίρα αυτή δεν γίνεται σεβαστή, εμποδίζεται η ανάπτυξη τη προσωπικότητάς του. Χωρίς ιδιωτική σφαίρα το άτομο χάνει την ατομικότητά του και μετατρέπεται σε ανώνυμο και άβουλο ποσοστό του συνόλου.

3.1 ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου θεμελιώνεται κυρίως στο άρθρο 2 & 1 και 9 &1 του συντάγματος που καθιερώνουν την προστασία της αξίας του ανθρώπου και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, στο άρθρο 19 του συντάγματος (απόρρητο των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας), καθώς και στο άρθρο 93 & 2 του συντάγματος που επιτρέπει εξαιρέσεις από την αρχή της δημοσιότητας των δικαστηρίων όταν συντρέχουν σημαντικοί λόγοι για την προστασία των ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου των διαδίκων.

---

¹⁶ Fikentscher, Schuldrecht, 7^η έκδοση, 1985, σελ.736

Σε διεθνές επίπεδο κατοχυρώνεται στο άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων των ανθρώπων που υιοθετήθηκε από Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών την 10-12-1948¹⁷.

Το πρότυπο του άρθρου 12 ακολούθησε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, που υπογράφηκε στη Ρώμη το 1950, κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 53/1974 και με βάση το άρθρο 28 & 1 του συντάγματος απέκτησε υπερνομοθετική ισχύ. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων οριοθέτησε την έννοια της ιδιωτικής ζωής υπάγοντας σ' αυτήν και κάθε επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα καθώς και πληροφορίες που αφορούν τις πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες του ατόμου¹⁸. Έτσι με σειρά αποφάσεων του δέχθηκε ότι ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής καθιστά αναγκαία τη λήψη θετικών μέτρων προστασίας. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρ. 8της ΕΣΔΑ επιτρέπει περιορισμό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, με την απαραίτητη προϋπόθεση τη συμβατότητα αυτού με μία δημοκρατική κοινωνία και την αναλογικότητα του μέσου με το σκοπό που πρέπει να επιτευχθεί.

Επίσης ο ιδιωτικός βίος κατοχυρώνεται και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη την 16.12.1966 (κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Νόμο 2462/1997)¹⁹.

Ο ιδιωτικός βίος προστατεύεται επίσης και στο άρθρο 334 ΠΚ περί διαταράξεως της οικιακής ειρήνης, το άρθρο 366 ΠΚ, με το οποίο απαγορεύεται σε περίπτωση δυσφημήσεως η απόδειξη του δυσφημιστικού γεγονότος όταν αυτό αφορά σχέσεις του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου, καθώς και από το άρθρο 370 ΠΚ (παραβίαση του απορρήτου των επιστολών). Τέλος στο χώρο του Αστικού δικαίου προστατεύεται στα άρθρα 57 και 59. Ο Νόμος περί τύπου, (άρθρ.39 παρ.7) περιόριζε την ελευθερία δημοσιεύσεως στις περιπτώσεις δικών διαζυγίου. Ο ιδιωτικός βίος προσβάλλεται οσάκις με το δημοσίευμα έρχονται στη δημοσιότητα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής ενός προσώπου, αρκεί τα στοιχεία αυτά να είναι πραγματικά και αληθή.

3.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

---

¹⁷ Βλ Παράρτημα

¹⁸ Βλ. Απόφαση της 16.12.1992, Niemietz κατά Γερμανίας

¹⁹ Βλ Παράρτημα

Ο Καθορισμός του δικαιώματος της προσωπικότητας μέσω περιοριστικής απαρίθμησης των περιλαμβανομένων σ' αυτήν αγαθών δεν είναι δυνατός. Τυπικό αντικείμενο προστασίας αποτελούν οι διάφορες εκφάνσεις της προσωπικότητας που δεν είναι δυνατό ν' αποσπαστούν από τον φορέα καθώς γεννιέται με αυτές είτε δικαιώματα που μπορούν ν' αποσπαστούν από τον φορέα αλλά θεωρούνται άμεσα συνδεδεμένα με το πρόσωπό του. Κατά τον ορισμό του Kant²⁰ το ιδιωτικό δικαίωμα ταυτίζεται με το *meum jus*, είναι το προσήκον σε κάθε άνθρωπο, η προσβολή του συνιστά και προσβολή του φορέα. (Αρνητικός καθορισμός του προσώπου)

Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά το ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα της προσωπικότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 557 ΑΚ αποτελεί στην ουσία συγκερασμό των συνταγματικών διατάξεων 2 & 1 και 5 & 1 με τρόπο ώστε σ' αυτό να περικλείεται τόσο η αξία του ανθρώπου όσο και το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Συνεπώς από τη διατύπωση του άρθρου 57 ΑΚ συνάγεται ότι ενσυνείδητα ο νομοθέτης απέφυγε να οριοθετήσει το δικαίωμα αυτό, επιλέγοντας μ' αυτό τον τρόπο τη συνεχή διεύρυνση του περιεχομένου του. Έτσι δίνει στον ερμηνευτή του δικαίου ένα «εργαλείο», την ερμηνευτική ρήτρα του άρθρου 57 ΑΚ, η οποία αποτελεί αντικείμενο αναζήτησης και όχι προκαθορισμένη έννοια.

Ενόψει των ανωτέρω δυσχερειών καθορισμού του δικαιώματος της προσωπικότητας αναπτύχθηκε στη Γερμανία η θεωρία των τριών σφαιρών της προσωπικότητας: ατομική (προστασία του ατόμου για τη διατήρηση της προσωπικότητάς του), ιδιωτική (επιτρέπεται η πρόσβαση σ' αυτό μόνο στο στενό κύκλο των προσώπων του περιβάλλοντος του ατόμου και μόνο υπό ορισμένες (προϋποθέσεις) και τέλος η απόρρητη ή μυστική (δεν αποκαλύπτεται αυτή ούτε στα πιο έμπιστα πρόσωπα)

Κατά τον Hubmann²¹, όμως η προσωπικότητα του ατόμου, πόσα και ποια στοιχεία αυτής θα γίνουν γνωστά στο κοινό, είναι συνάρτηση του ίδιου του φορέα του δικαιώματος. Αυτός θα επιλέξει, ενόψει του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, αν θα « εκθέσει» τον εαυτό του, ποιες πτυχές του χαρακτήρα του, ποια «εικόνα» θα προβάλει προς τα έξω κ.τ.λ. Όρια και περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής του καταρχήν θέτει μόνο του κάθε άτομο²².

²⁰ Kant, Werke (Ernst Casper), VIII, σελ.47

²¹ Hubmann, Das Persönlichkeitsrecht, σελ.269

²² Καράκωστας, Ι. Προσωπικότητα και Τύπος, εκδ. Αντ.Σάκκουλα 2000, σελ 58

Βέβαια αυτή η εξουσία αυτοπροσδιορισμού δεν είναι απεριόριστη, αλλά υπόκειται σε περιορισμούς που πηγάζουν από τον τρόπο ζωής του ατόμου. Σημαντική κατηγορία εδώ είναι **τα δημόσια πρόσωπα**:

Οι φορείς του δικαιώματος της προσωπικότητας οφείλουν να ανέχονται επεμβάσεις στην ιδιωτική τους σφαίρα **όταν ο τρόπος ζωής που έχουν επιλέξει είναι εκτεθειμένος στα φώτα της δημοσιότητας, όταν είναι επιφανής πολίτες, επώνυμοι καλλιτέχνες, πολιτικοί, όταν είναι.....δημόσια πρόσωπα. Το ζήτημα που ανακύπτει εδώ είναι ποια είναι αυτά τα πρόσωπα που απασχολούν την επικαιρότητα;** Προτού όμως εξετάσουμε ποια είναι αυτά τα πρόσωπα, θα αναφέρουμε τα στοιχεία της προσωπικότητας που προσβάλλονται από τον τύπο.

3.3 ΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

- **Η εικόνα**²³: Η εικόνα του προσώπου δεν είναι μόνο η ακριβής αποτύπωση της μορφής του, αλλά και κάθε ορατό στοιχείο το οποίο επιτρέπει την αναγνώριση της ταυτότητάς του, π.χ. η όψη μιας πλάτης, τα μαλλιά φτάνουν για να μπορεί να αναγνωριστεί το άτομο αυτό από τους οικείους του. Στις Η.Π.Α. μάλιστα η προστασία της εικόνας έχει επεκταθεί και στους σωσίες (look-alikes). Αυτές οι περιπτώσεις βέβαια πρέπει να περιορίζονται στα δημόσια πρόσωπα.
- **Το όνομα**: Το όνομα στην Ελλάδα προστατεύεται με το άρθρο 58 ΑΚ ως εκδήλωση της προσωπικότητας²⁴. Βέβαια η προστασία του ονόματος, δεν είναι τόσο αυστηρή, λόγω της ύπαρξης πολλών συνωνυμιών. Μόνο στις περιπτώσεις που το όνομα συνδέεται στενά με την ταυτότητα ενός συγκεκριμένου ανθρώπου, προστατεύεται όπως η εικόνα.
- **Η φωνή**: Χαρακτηριστική εδώ είναι η υπόθεση της ηθοποιού και τραγουδίστριας Μπέττυ Μίντλερ²⁵, με αφορμή την οποία αναγνωρίζεται για πρώτη φορά ότι και η φωνή εμπίπτει στα προστατευόμενα στοιχεία της προσωπικότητας. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν αρκεί η προστασία του δημιουργήματος του καλλιτέχνη αλλά πρέπει να προστατευθεί και η φωνητική ταυτότητα του προσώπου. Βέβαια αυτό το στοιχείο αφορά κυρίως

²³ βλ. αποφάσεις σχετικά : ΕφΘες 3424/1989, Αρμ ΜΓ' (1989), σελ.1205, που έκρινε περίπτωση αξιώσεως διαφυγόντος κέρδους εξαιτίας παράνομης δημοσίευσης φωτογραφιών ηθοποιών για διαφημιστικούς σκοπούς.

²⁴ Παπαντωνίου Ν, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 1983, σελ 137

²⁵ Midler v. Ford Motor Co., 849 F. 2d 460 (9th Cir. 1988)

καλλιτέχνες τραγουδιστές κ.τ.λ. όπου η φωνή θεωρείται χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητάς τους.

- Στην Ελλάδα με την απόφαση υπ αριθ. 16785/1980 του Πολ.Πρωτ.Αθ.²⁶, αναγνωρίστηκαν ως άξια προστασίας και άλλα στοιχεία της προσωπικότητας, εκτός από την εικόνα και το όνομα. Με αυτήν την απόφαση κρίθηκε ότι **η χρησιμοποίηση παραποιημένων στίχων για διαφημιστικούς λόγους συνιστά προσβολή της προσωπικότητας.** (υπόθεση χρησιμοποίησης ποιήματος του Μίκη Θεοδωράκη από εταιρία αυτοκινήτων).
- Γενικά οποιαδήποτε στοιχεία της προσωπικότητας είναι συνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο είναι άξια προστασίας π.χ. ένα μοναδικό αυτοκίνητο, ένα σπίτι

4. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ- ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ

Τι σημαίνει η λέξη διάσημος; Σύμφωνα με τα λεξικά, ονομαστός, φημισμένος. Ο Λίο Μπράουντι, καθηγητής και διευθυντής του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια κι ένας από τους πιο διακεκριμένους αναλυτές του φαινομένου στις Η.Π.Α., στο βιβλίο του *The Frenzy of Renown*, προσδιορίζει τη φήμη ως τη δημόσια πλευρά του ανθρώπου. Ουσιαστικά πρόκειται για τον τρόπο με τον οποίο προβάλλει η εικόνα μας στα μάτια των άλλων, η δύναμη που μας ωθεί να γίνουμε πιο γνωστοί στο κοινό απ' ό,τι στους δικούς μας ανθρώπους..

4.1 ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΑΝΑΠΤΥΧΘΕΙ ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ²⁷.

Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνοπτική παρουσίαση της γερμανικής θεωρίας, της *Zeitgeschichte*. Αφορμή για την ανάπτυξη αυτής έδωσε η διάταξη του γερμανικού νόμου (περί πνευματικής ιδιοκτησίας των έργων πλαστικών τεχνών και φωτογραφίας της 9.1.1907) που στα ελληνικά αποδίδεται ως εξής:

«Άνευ της κατά την παρ 22 (5) απαιτούμενης συναινέσεως επιτρέπεται να διανεμηθούν ή εκτεθούν εις την κοινή θέα:

1.Εικόνες από την περιοχή της *zeitgeschichte*»

²⁶ EEN 48, σελ 87

²⁷ Το κεφάλαιο αυτό στηρίζεται στον: Κρίππας, Γ.Η., Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου, διδ. Διατρ. 1972, σελ 51 επ.

Η λέξη αυτή στα ελληνικά έχει αποδοθεί με τον όρο «επικαιρότητα», όρος που αποδίδει την ουσία της λέξεως και όχι το επί λέξει νόημά της. Έτσι βάση της παραπάνω διατάξεως του γερμανικού νόμου, επιτρέπεται ελευθέρως η δημοσίευση της εικόνας ενός προσώπου, χωρίς τη συναίνεση του εικονιζόμενου, εφ' όσον βέβαια αυτό το πρόσωπο ανήκει στην επικαιρότητα.

Ως πρόσωπα της επικαιρότητας με βάση τη θεωρία αυτή θεωρήθηκαν όλοι αυτοί που αναπτύσσουν δραστηριότητα γενικότερου ενδιαφέροντος. Δηλαδή όχι μόνο οι δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά και οι καλλιτέχνες, οι αθλητές, οι ισχυροί οικονομικοί παράγοντες, οι εφευρέτες, οι μεγάλοι επιστήμονες κτλ..

Όλα τα παραπάνω πρόσωπα κρίθηκε ότι έχουν δημόσιο βίο. Η διαφορά συνίσταται στο ότι κάποια από αυτά τα **πρόσωπα απασχολούν τακτικά τη επικαιρότητα**. Αντίθετα κάποια άλλα πρόσωπα γίνονται ευρέως γνωστά μόνο με αφορμή κάποιο έκτακτο συμβάν (πχ ο δράστης ενός στυγερού εγκλήματος που συγκλονίζει το πανελλήνιο). Έτσι σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τα πρόσωπα της επικαιρότητας διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: Α) Τα απόλυτα πρόσωπα της επικαιρότητας (αυτά που απασχολούν τακτικά την επικαιρότητα , π.χ. ο πρωθυπουργός, οι υπουργοί, οι αθλητές, οι οικονομικοί παράγοντες)

Β) Τα σχετικά πρόσωπα της επικαιρότητας (αυτά που απασχολούν μόνο πρόσκαιρα την επικαιρότητα εξαιτίας ενός ορισμένου γεγονότος περιορισμένης ή εκτεταμένης χρονικής διάρκειας π.χ. θύματα δυστυχημάτων, τροχαίων).

Κατ' ακολουθία με τα παραπάνω πρέπει να εξεταστεί το επιτρεπτό της δημοσίευσής των γεγονότων του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας. Είναι γεγονός ότι η ανάγκη πληροφόρησης του κοινού ικανοποιείται με τη δημοσίευση γεγονότων του δημόσιου βίου αυτών, ώστε να δημιουργήσουν μία ολοκληρωμένη εικόνα γι' αυτά. **Το κοινό έχει δικαίωμα να γνωρίζει τα πάντα σε ότι αφορά τα άτομα που «ανήκουν» στην κατηγορία των προσώπων της απόλυτης επικαιρότητας;** Είναι γεγονός ότι αν π.χ. διοριστεί ένας καινούργιος πρωθυπουργός, αμέσως δημοσιεύεται το βιογραφικό του σημείωμα, το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο στοιχεία για τις σπουδές του αλλά και την προσωπική του κατάσταση, αν είναι έγγαμος, πόσα παιδιά έχει κτλ. Η πληροφόρηση δια του τύπου εισέρχεται στο χώρο του ιδιωτικού βίου, για να εξυπηρετήσει καλύτερα την παρουσίαση του δημόσιου βίου, με τελικό σκοπό την πληροφόρηση του κοινού, καθώς όπως προειπώθηκε το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου δεν υφίσταται μόνο χάρη του εκδότη και του δημοσιογράφου, αλλά και χάρη του κοινού, το οποίο

δικαιούται να είναι πλήρως ενημερωμένο. Στο παραπάνω ερώτημα απάντηση δίνει η διάκριση των απολύτων προσώπων της επικαιρότητας διακρίνονται σε περιορισμένου ενδιαφέροντος και σε γενικού ενδιαφέροντος. Τα απόλυτα πρόσωπα της επικαιρότητας γενικού ενδιαφέροντος οφείλουν να ανέχονται τη δημοσίευση γεγονότων του ιδιωτικού βίου, εφ' όσον αυτά συνδέονται απλώς (αμέσως ή εμμέσως) προς το λειτούργημα ή την ιδιότητα εξ αιτίας των οποίων κατέστησαν αυτά τέτοια πρόσωπα. Αντιθέτως αυτά που ανήκουν στην κατηγορία των περιορισμένου ενδιαφέροντος, επιτρέπεται η δημοσίευση γεγονότων του ιδιωτικού βίου εφ' όσον αυτά συνδέονται αμέσως προς το λειτούργημα ή την ιδιότητά τους.

Αντίστοιχη είναι η και θεωρία στις Η.Π.Α. για τους Public Heros²⁸. Ο όρος αυτός σήμερα έχει αντικατασταθεί από τον «public personages». Αυτή η θεωρία βέβαια ήταν ατελής καθώς δεν διακρίνει μεταξύ απόλυτων και σχετικών προσώπων της επικαιρότητας.

Είναι φανερό πως ενώ για τον κοινό πολίτη ο τύπος πρέπει να λογοδοτεί για κάθε έκθεση της ιδιωτικής τους ζωής, για τα δημόσια πρόσωπα αντίθετα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης βρίσκονται στο απυρόβλητο. Έτσι και σε συνδυασμό με όλα όσα προαναφέραμε , η διαχωριστική γραμμή έχει σπουδαία θεωρητική και πρακτική σημασία.

Συμπερασματικά όσες φορές δεν πρόκειται για πολιτικούς εν ενεργεία ή επίδοξους ή για πρόσωπα που ασκούν δημόσιο λειτούργημα, χρειάζεται σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις να γίνει στάθμιση κατά πόσον η προβολή της ιδιωτικής ζωής εξυπηρετεί ή όχι το θεμιτό δικαίωμα ενημέρωσης του κοινού, π.χ. το ότι ο αυτόπτης μάρτυρας του στυγερού εγκλήματος παραδέχθηκε ότι είναι συνήθης μέθυσος , είναι μια είδηση, η αποκάλυψη της οποίας είναι θεμιτή, καθώς σχετίζεται με την αξιοπιστία του. Αντίθετα η αποκάλυψη ότι ο υπέρ τυχερός του ΛΟΤΤΟ, αν και φερόμενος ως καλός οικογενειάρχης, έχει ερωμένες δεν δικαιολογείται.

4.2 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ- ΠΟΙΕΣ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΥΤΩΝ;²⁹

²⁸ Stromholm, Rights of privacy and rights of the personality, 1967, σελ 244

²⁹ Το κεφάλαιο αυτό στηρίζεται στο άρθρο του Αλιβιζάτου Ν., «Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων», Το Βήμα, (7 Σεπτεμβρίου 1997)

Ας ξεκινήσουμε από μερικά χτυπητά παραδείγματα, όπως την αποκάλυψη του εξωσυζυγικού δεσμού υποψήφιου προέδρου, γεγονός που τον αφάνισε πολιτικά, η δημοσίευση στη Γαλλία της εξώγαμης κόρης του Μιτεράν θεωρήθηκε απόλυτα φυσιολογικό, αντίθετα η δημοσίευση της συζύγου του πρωθυπουργού Φαμπιύς να κάνει ηλιοθεραπεία προκάλεσε την καταδίκη του εντύπου. Στην Ελλάδα μετά την μεταπολίτευση του 1974, δεν υπάρχουν καταδίκες εντύπων για δημοσίευση πτυχών της ιδιωτικής ζωής δημοσίων προσώπων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Δ. Λιάνη- Παπανδρέου για τις γνωστές προκλητικές φωτογραφίες στην παραλία.

Εδώ πρέπει να μείνουμε σε 2 σημεία : Αφού αναλύσαμε ποια είναι τα δημόσια πρόσωπα, η ζωή των οποίων είναι εκτεθειμένη στη δημοσιότητα, Ερωτάται: Μήπως σε μια κοινωνία που θέλει να σέβεται τα δικαιώματα του ανθρώπου, του κάθε ανθρώπου, της ιδιωτικής ζωής και των δημοσίων προσώπων, πρέπει να παραμένουν εκτός προβολής κάποια στοιχεία της ιδιωτικής τους ζωής όταν οι ίδιοι το επιθυμούν; Ποιες είναι οι καταλληλότερες θεσμικές εγγυήσεις για την προστασία από αθέμιτες προσβολές;

Ξεκινώντας από το πρώτο ερώτημα που θέσαμε, ερευνούμε, μήπως και τα δημόσια πρόσωπα με τη στενή έννοια, ο πρωθυπουργός, ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ο Αρχηγός του κράτους κτλ διαθέτουν έναν πυρήνα ιδιωτικής ζωής ο οποίος βρίσκεται στο απυρόβλητο της δημόσιας κριτικής. Καταφατική απάντηση έδωσε η γαλλική Δικαιοσύνη στην υπόθεση της συζύγου του Πρωθυπουργού Φαμπιύς. Ενδιαφέρον επίσης έχει και η περίπτωση του Α. Παπανδρέου, ο εξωσυζυγικός δεσμός του οποίου με την κυρία Δ. Λιάνη, αν και επί μήνες γνωστός το 1986-87, δεν κατέστη αντικείμενο κριτικής και σκανδαλοθηρικών σχολίων παρά μόνο όταν αποκαλύφθηκε η θαλάσσια κρουαζιέρα με θαλαμηγό γνωστού δημάρχου και παράγοντα. Είχε τότε ότι ο πρωθυπουργός δε θα μπορέσει να μεταβεί στην πρωτεύουσα για να διαπιστώσει την πορεία των έργων αποκατάστασης, λόγω υπηρεσιακών υποχρεώσεων. Στην υπόθεση Προφιούμο, που επέσπευσε την πτώση του συντηρητικού κόμματος, η σχέση Κριστίν Κίλερ δε θα προκαλούσε ενδεχομένως τόσο θόρυβο αν δεν αποδεικνυόταν ότι συντηρούσε ταυτόχρονα δεσμό με τον στρατιωτικό ακόλουθο της σοβιετικής ένωσης στο Λονδίνο, εν μέσω Ψυχρού Πολέμου.

Από τα παραδείγματα αυτά προκύπτει ότι η σφαίρα του ιδιωτικού απορρήτου των εν στενή έννοια δημοσίων προσώπων δεν έχει σταθερά όρια, τα οποία μπορούν εκ των προτέρων να προσδιοριστούν. Μια απλή κοινωνική συνάντηση του πρωθυπουργού με αμφίβολης εντιμότητας επιχειρηματία ενδέχεται να αποτελεί είδηση. Όπως και ένας ερωτικός

δεσμός του, ο οποίος μπορεί να έχει επιπτώσεις πάνω στο πως ασκεί τα καθήκοντά του.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα που θέσαμε, θα ερευνήσουμε ποιο είναι το κατάλληλο όργανο για να προβεί σε αυτές τις σταθμίσεις; Οι όποιες επιτροπές δεοντολογίας των δημοσιογράφων, ή κάποιες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, όπως το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης; Ή μήπως πρέπει να κατευθυνθούμε στο ζήτημα των θεσμικών εγγυήσεων;

Κατ' αρχήν πρέπει να διευκρινίσουμε ότι οι παρεμβάσεις των οργάνων αυτών είναι μόνο κατασταλτικές. Θα γίνονται συνεπώς μόνο μετά την κυκλοφορία του εντύπου. Αντίθετα η επιβολή προληπτικών μέτρων θα πρέπει να αποφεύγονται.

Έτσι σε ό,τι αφορά τις επιτροπές δεοντολογίας δημοσιογράφων, αν και η πρακτική άλλων χωρών έχει δείξει ότι η παρέμβασή τους με πειθαρχικές κυρώσεις σε δημοσιογράφους ή και εκδότες μπορεί να αποβεί αποτελεσματική, στη χώρα μας θα χρειαστεί να περάσει πολύς χρόνος για να λειτουργήσουν με τη σωστή και την αναγκαία αποτελεσματικότητα. Κατά πρώτο λόγο, διότι αποφεύγουν συνήθως να ασκήσουν την κρίσιμη αυτή αρμοδιότητα στο πλαίσιο μιας κακώς νοούμενης υπεράσπισης των μελών τους. Δεύτερον, διότι τα πειθαρχικά συμβούλια δεν διαθέτουν το αναγκαίο κύρος για να ασκήσουν αυτήν την αρμοδιότητα. Διότι, τέλος, στο κυνήγι της αύξησης της κυκλοφορίας, ο ανταγωνισμός είναι σήμερα τόσο ανελέητος ώστε τα περιθώρια για να σταθμίσεις και εφαρμογή ηθικών και κυρίως άγραφων κανόνων, να είναι εκ των πραγμάτων μικρά.

Σχεδόν εξίσου απαισιόδοξες σκέψεις προκαλεί και η προοπτική της ανάμειξης ανεξάρτητων αρχών στο πεδίο που μας απασχολεί. Οι υφιστάμενες ανεξάρτητες αρχές δεν διαθέτουν ούτε το στοιχειώδες προσωπικό ούτε μέσα οικονομικά και άλλα για οποιαδήποτε παρέμβαση. Απέχουν, επομένως, ακόμη από το να κατακτήσουν το αναγκαίο κύρος για να ασκήσουν μια αρμοδιότητα που σημειωτέον ο τελευταίος ραδιοτηλεοπτικός νόμος έχει κατ' ουσία αφαιρέσει.

Απομένουν οι δικαστές. Την τομή, εν προκειμένω, την έκανε ο νόμος 1178/1981 για τον τύπο, η ισχύς του οποίου επεκτάθηκε και στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης. Καθιερώνοντας μια σύντομη κατ' αρχή διαδικασία για την εκδίκαση των σχετικών διαφορών και ένα minimum αποζημίωσης για αποκατάσταση της ηθικής βλάβης των θιγόντων, ο νόμος αυτός ευθυγράμμισε τη χώρα μας με την τάση που παρατηρείται

στις δυτικές κοινωνίες, σε Ευρώπη και Αμερική. Έτσι νομίζω καταλληλότερο όργανο για την αποστολή της διάκρισης μεταξύ δημοσίων και μη προσώπων, καθώς και για τις σταθμίσεις που απαιτούνται είναι ο πολιτικός δικαστής, όργανο περιβεβλημένο με εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας που είναι σε θέση να κρίνει πιο απροκατάληπτα και αποτελεσματικά.

5. ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ- Η ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΑΥΤΩΝ³⁰

5.1 Η ΑΠΟΦΑΣΗ PLOU ΚΑΤΑ ΓΑΛΛΙΑΣ (2004)

Με την απόφαση Plou, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο καταδίκασε τη Γαλλία για παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ (: ελευθερία της έκφρασης). Και τούτο, λόγω της δικαστικής απαγόρευσης που είχε επιβληθεί στην κυκλοφορία βιβλίου με τίτλο « Le grand secret» («το μεγάλο μυστικό») που είχε συγγράψει ο δρ Claude Gubler, επί χρόνια προσωπικός γιατρός του προέδρου Francois Mitterand.

Στο βιβλίο αυτό, που είχε κυκλοφορήσει από τον προσφεύγοντα εκδοτικό οίκο λίγο μετά το θάνατο του Μιτεράν, τον Γενάρη του 1996, ο Gubler αποκάλυψε ότι, από τους πρώτους κιάλας μήνες εκλογής τους στην προεδρία της Γαλλικής δημοκρατίας, το 1981, ο σοσιαλιστής ηγέτης είχε προσβληθεί από καρκίνο του προστάτη. Στη συνέχεια εξιστορούσε πως ο ίδιος και άλλοι θεράποντες ιατροί απέκρυψαν επιμελώς την ασθένειά του Γάλλου Προέδρου από την κοινή γνώμη και τα μέσα ενημέρωσης, επί 14 ολόκληρα χρόνια, δηλαδή σχεδόν έως το τέλος και της δεύτερης προεδρικής θητείας του Μιτεράν, το 1995. Έχει ενδιαφέρον να τονιστεί ότι, με νωπό ακόμη το προηγούμενο της ασθένειας του Pompidou, που είχε διαδεχτεί τον στρατηγό De Gaulle στη γαλλική προεδρία το 1969 και είχε και αυτός πεθάνει από την επάρατο νόσο, προτού προλάβει να ολοκληρώσει τη θητεία του, το 1974- ο Μιτεράν, αμέσως μετά την ιστορική εκλογή του, τον Μάιο του 1981, είχε εκδώσει ιατρικό δελτίο για την κατάσταση της υγείας του και δεσμευτεί επισήμως ότι οι γιατροί του θα εξέδιδαν παρόμοιο δελτίο ανά εξάμηνο. Όπερ και εγένετο, μόνο που-όπως δεν παρέλειψε να υπαινιχθεί «παρεμπιπτόντως» και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο- τα όσα ο Γκούμπλερ και οι άλλοι θεράποντες ιατροί ανέγραφαν στα εν λόγω ιατρικά δελτία ήταν τουλάχιστον ανακριβή.

---

³⁰ Εισήγηση του :Αλιβιζάτος Ν., « Ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων»

Την δικαστική απαγόρευση της κυκλοφορίας του επίμαχου βιβλίου, τα Γαλλικά Δικαστήρια τη στήριξαν στη σκέψη : παραβίαση του ιατρικού απορρήτου³¹. Τόσο στο πλαίσιο της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων όσο και ενώπιον των Αστικών και Ποινικών Δικαστηρίων ο Gubler προέβαλλε τον ισχυρισμό ότι το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν η αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας και η «ιατρική διαφάνεια». Τον ισχυρισμό αυτόν το Πολυμελές δικαστήριο Παρισίου τον απέρριψε με την ακόλουθη σκέψη:

«το ιατρικό απόρρητο είναι γενικό και απόλυτο και κανένας γιατρός δεν εξουσιοδοτείται να αυτοχρίζεται σε εγγυητή της ομαλής λειτουργίας των θεσμών, ούτε σε μάρτυρα της ιστορίας» (απόφαση 23.10.1996). Μάλιστα ελλείψη στη Γαλλία συνταγματικής διάταξης αντίστοιχη με το άρθρο 14 παρ.3 του ελληνικού Συντάγματος³², μέτρο ακραίο βέβαια, η ίδια απόφαση προχώρησε ακόμη περισσότερο :

«εν όψει των αρχών της αστικής ευθύνης, η απαγόρευση της κυκλοφορίας ενός γραπτού κειμένου που προσβάλλει τα δικαιώματα του ατόμου, συνιστά νόμιμο και παραδεκτό τρόπο αποκατάστασης, ο οποίος αποσκοπεί στο να θέσει τέρμα στην προσβολή του θύματος και στο να αποτρέψει να προκληθεί ξανά η βλάβη, την οποία αναγκαστικά θα συνεπαγόταν η επανακυκλοφορία του κειμένου» (ΠολΠρωτΠαρισίου, απόφαση 23.10.1996). Αυτή τη σκέψη την επικύρωσε και η Cour de Cassation (CC, απόφαση 14.12.1999).

Το Εφετείο Παρισιού απέρριψε τον ισχυρισμό της χήρας και των παιδιών ότι επιδίωκαν να προστατεύσουν την ιδιωτική ζωή του εκλιπόντος. «Η ευχέρεια του καθενός να απαγορεύσει αποκαλύψεις της ιδιωτικής του ζωής ανήκει μόνο στους ζώντες», αποφάνθηκε το δικαστήριο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αν και θεώρησε ότι η προστασία του ιατρικού απορρήτου συνιστά κατ' αρχήν νόμιμο λόγο για την επιβολή περιορισμών στην ελευθερία της έκφρασης, δεν συμερίστηκε το διατακτικό των γαλλικών δικαστηρίων. Με βάση την πάγια νομολογία του³³, το Δικαστήριο (ΕυρΔΔΑ) υπενθύμισε ότι το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ δεν απαγορεύει κάθε προληπτικό μέτρο ούτε κάθε απαγόρευση κυκλοφορίας εντύπων. Ωστόσο τέτοιοι είδους περιορισμοί πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά, ώστε να επιβάλλεται ο αυστηρότερος δυνατός έλεγχος των λόγων που επικαλούνται όσοι τους θέτουν.

Η απάντηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ήταν σαφής : στο μέτρο που οι πληροφορίες αυτές συνδέονται με το δικαίωμα πληροφόρησης των

³¹ Βλ άρθρο 371 ΠΚ (: «Παραβίαση Επαγγελματικής Εχεμύθειας»)

³² Βλ απόφαση ΜπρωτΑθ 22338/1996, ΝοΒ 45,73

³³ αποφάσεις Sunday Times κατά Ηνωμένου Βασιλείου 26.4.1979

πολιτών για την κατάσταση υγείας των ηγετών, κάμπτεται το ιατρικό απόρρητο υπέρ του Δημοσίου Συμφέροντος για διαφάνεια στην πολιτική ζωή³⁴. Με τη σκέψη αυτή, το Δικαστήριο καταδίκασε τη Γαλλία για την οριστική απαγόρευση της κυκλοφορίας του επίμαχου βιβλίου (: παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας) ενώ, συνεκτιμώντας το ότι αυτό είχε κυκλοφορήσει λίγες μέρες μετά το θάνατο του Μιτεράν, προκαλώντας πόνο στους συγγενείς του, την απήλλαξε για τις αποφάσεις των ασφαλιστικών μέτρων.

5.2 Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΡΟΛΙΝΑΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΚΟ ΚΑΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (2004)

Το ΕυρΔΔΑ καταδίκασε τη Γερμανία, ανατρέποντας απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Κάρσλούς, στο οποίο είχε προσφύγει η Καρολίνα με συνταγματική προσφυγή. (Βλ. υπόθεση της απογραφής).

Στο επίκεντρο της αποφάσεως βρισκόταν η δημοσίευση, από το 1993 ως το 1997, πάνω από πενήντα φωτογραφιών της καθημερινής ζωής της Καρολίνας του Μονακό, σε λαϊκά περιοδικά μεγάλης κυκλοφορίας της Γερμανίας, (Bunte, Neue, Post etc). Καμία από τις εικόνες δεν ήταν σκανδαλοθηρική και με τα σχόλια κάτω από αυτές υπήρχε ευμενές κλίμα για την Καρολίνα. (Οι σχετικοί τίτλοι ήταν του είδους : «Περί απλής ευτυχίας», « Η Καρολίνα και η μελαγχολία της»). Για τη δημοσίευση αυτών των φωτογραφιών η Καρολίνα προσέφυγε στα γερμανικά δικαστήρια επικαλούμενη προσβολή : άρθρα 2 παρ.1 και 1 παρ1 του ΓερμΣ και επίσης της ιδιωτικής ζωής και της εικόνας της, όπως αυτές προστατεύονται από τα άρθρα 22 του Γερμανικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η Καρολίνα, ως δημόσιο πρόσωπο, εντάχθηκε από το πρωτοδικείο, στην κατηγορία «των απολύτων προσωπικοτήτων της σύγχρονης ιστορίας». Το ίδιο και το Εφετείο. Το Ομοσπονδιακό αναιρετικό δικαίωσε εν μέρει την Καρολίνα, δεχόμενο, ότι ακόμη και έξω από το σπίτι τους, οι «απόλυτες προσωπικότητες της σύγχρονης ιστορίας»³⁵ δικαιούνται κάποιας προστασίας της προσωπικότητάς τους, αν έχουν

³⁴ A. Roux, La protection de la vie privée dans les rapports entre l'Etat et les particuliers, pref. J.-C. Venetia-Paris. Economica, 1983, ιδίως σ. 209 & επ.

³⁵ Κρίππας Γ., οπ.π.

αποσυρθεί σε απομονωμένο χώρο, δηλαδή όταν ήταν αντικειμενικά προφανές ότι ήθελαν ν' αποφύγουν το αδιάκριτο βλέμμα τρίτων.

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας, στο οποίο προσέφυγε η Καρολίνα βρέθηκε αντιμέτωπο με μια περίπτωση κλασικής σύγκρουση ατομικών δικαιωμάτων : της ελευθερίας της έκφρασης με την προστασία της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής. Το Δικαστήριο της Κάρσλούης τη δικαίωσε για 3 φωτογραφίες :

Επρόκειται για εκείνες που απεικονιζόταν με τα παιδιά της και που η δημοσίευσή τους παραβίαζε, κατά το Συνταγματικό Δικαστήριο, πέρα από την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητά της, το δικαίωμά της στην οικογένεια (: άρθρο 6 γερμΣ). Ως προς το ειδικότερο αυτό σκέλος, το Δικαστήριο ανέπεμψε την υπόθεση στο bundesgerichtshof ενώ, ως προς τα υπόλοιπα, απέρριψε την προσφυγή.

Υπενθυμίζοντας ότι το αρχικό έρεισμα για την νομοθετική διάκριση των προσωπικοτήτων της επικαιρότητας σε «απόλυτες» και «σχετικές» το είχε δώσει η δημοσίευση φωτογραφιών του Bismarck στο νεκροκρέβατό του, το 1898, το BverfG θεώρησε ότι ορθά κατ' αρχή το δικαίωμα ενημέρωσης του κοινού υπερέχει του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής των « απολύτων» προσωπικοτήτων, ακόμη και όταν η δημοσίευση αποβλέπει στην ψυχαγωγία και όχι στην stricto sensu ενημέρωση των αναγνωστών. Προκειμένου μάλιστα για πρόσωπα που συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον του κοινού λόγω της ιδιότητάς τους, όπως εν προκειμένω (και όχι λόγω των δημόσιων καθηκόντων, που τα πρόσωπα αυτά ασκούν ή διεκδικούν), το δικαίωμα ενημέρωσης δεν ισχύει μόνο για στιγμιαία περιστατικά, αλλά επί μονίμου βάσεως και συμπεριλαμβάνει όχι μόνον την γραπτή αλλά και την φωτογραφική πληροφόρηση. Όσο για το κριτήριο της «χωρικής απομόνωσης», θεωρητικά το Δικαστήριο το θεώρησε θεμιτό, αν και διερωτήθηκε για τον τρόπο με τον οποίο το εφάρμοσε εν προκειμένω το ομοσπονδιακό αναιρετικό: όπως έκρινε, αυτό που προέχει δεν είναι αν οι ενδιαφερόμενο συμπεριφέρθηκαν με τρόπο που δεν θα είχαν συμπεριφερθεί αν βρίσκονταν σε δημόσιο χώρο προσιτό σε όλους, αλλά αν θα τους αναγνωρισθεί ένας « χώρος χαλάρωσης», εντός του οποίου δεν θα είναι υποχρεωμένοι να ανέχονται την παρουσία φωτογράφων και κάμεραμεν. Με αυτό το σκεπτικό, το Συνταγματικό Δικαστήριο δικαίωσε την Καρολίνα μόνο εν μέρει, θεωρώντας επίμεμπτη, όπως προελέχθη, την δημοσίευση μόνο των τριών στιγμιότυπων με τα παιδιά της. Επακολούθησαν μια δεύτερη και μια τρίτη σειρά δικών στην Γερμανία, οι οποίες απέβησαν άκαρπες για την Καρολίνα, που έτσι προσέφυγε στο Στρασβούργο.

Για την απόφαση που εξέδωσε το ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση, έχει κατ' αρχήν ενδιαφέρον να τονισθεί ότι, στην ενότητα την αφιερωμένη στις ισχύουσες ρυθμίσεις τις σχετικές με το θέμα, προέταξε αυτούσιο ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον κείμενο «soft» δικαίου, το οποίο παραμένει δυστυχώς ελάχιστα γνωστό στη χώρα μας, αν και εκπρόσωποί μας συμμετείχαν στην κατάρτισή του: πρόκειται για το Ψήφισμα 1165/1998, το οποίο υιοθέτησε η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης λίγο μετά τον άδικο θάνατο της πριγκίπισσας Diana, στο Παρίσι, τον Αύγουστο του 1997. Αφιερωμένο στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, το Ψήφισμα αυτό περιέχει ενδιαφέρουσες επισημάνσεις, τόσο για την ουσία του δικαιώματος, όσο και για την δικαστική προστασία του. Από εκεί και πέρα, το Δικαστήριο προέβη σε μια λεπτεπίλεπτη ανάλυση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ- αυτοτελώς και σε σχέση με το άρθρο 10 – η οποία θα μπορούσε να συνοψισθεί ως εξής:

Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής περιλαμβάνει, πέρα από το όνομα και την εικόνα του προσώπου, την φυσική και την ηθική του υπόσταση και ακεραιότητα, Προσχωρώντας στον ορισμό της *privacy* από το αμερικανικό Ανώτατο Δικαστήριο³⁶, το ΕυρΔΔΑ παρέπεμψε μεταξύ άλλων και στην απόφαση *Peck*, για να υπογραμμίσει ευθύς αμέσως ότι στην έννοια της ιδιωτικής ζωής εμπίπτουν και συμπεριφορές που ακολουθούνται σε δημόσιο χώρο, για την προστασία των οποίων το κράτος υπέχει και θετικές υποχρεώσεις, οσάκις ιδίως δεν είναι το ίδιο που τις προσβάλλει, αλλά τρίτοι, όπως για παράδειγμα δημοσιογράφοι. Οφείλει, προς τούτο, να προβαίνει κάθε φορά στην αναγκαία στάθμιση, σημαντική παράμετρος της οποίας είναι να διαπιστωθεί αν η επαπειλούμενη προσβολή της ιδιωτικής ζωής συμβάλλει στην προαγωγή μιας «συζήτησης γενικού ενδιαφέροντος», όπως στην περίπτωση της υπόθεσης *Plon* κατά Γαλλίας, στην οποία και παρέπεμπε ρητά. Εν προκειμένω, ωστόσο, δεν μπορούσε να γίνει λόγος για τέτοια συζήτηση. Πολύ περισσότερο που το Δικαστήριο εξέφρασε έντονη επιφύλαξη για το αν είναι θεμιτό να χαρακτηρίζεται ως «απόλυτη» προσωπικότητα της επικαιρότητας, με περιορισμένη προστασία της ιδιωτικής ζωής της, ένα πρόσωπο, όπως η Καρολίνα, που δεν ασκεί επίσημα καθήκοντα αλλά συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του κόσμου αποκλειστικά και μόνον επειδή ανήκει σε εστεμμένη οικογένεια. Όσο για το κριτήριο της «χωρικής απομόνωσης», αν και θα ήταν δυνατόν θεωρητικά να ευσταθήσει, είναι τόσο αόριστο, ώστε πού δύσκολα θα μπορούσε να εφαρμοσθεί στην πράξη.

---

³⁶ Τον όρο *privacy* πρωτοχρησιμοποίησε ο Κ. Μαυριάς Το Συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, Αθήνα- Κομοτηνή, 1982, σελ. 147

Έτσι, αφού διέγνωσε παραβίαση της αρχής της δίκαιης ισορροπίας που θα πρέπει να διέπει την προσβολή κάθε δικαιώματος κατοχυρωμένου από την Σύμβαση, το Δικαστήριο διαπίστωσε παράβαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ και επιφυλάχθηκε να επιδικάσει στην Καρολίνα δίκαιη ικανοποίηση σε εύθετο χρόνο. Επιφυλάξεις για το κριτήριο της «συζήτησης γενικού ενδιαφέροντος» διατύπωσε σε συντρέχουσα γνώμη του ο Πορτογάλος δικαστής, ενώ ο Σλοβένος επέκρινε έμμεσα την πλειοψηφία ότι ενδίδει σε μιας αμερικανικής έμπνευσης εύνοια υπέρ των μέσων ενημέρωσης.

5.3 Η ΥΠΟΘΕΣΗ CAMPBELL ΚΑΤΑ MGN Ltd (2004)

Διάδικοι στην υπόθεση αυτήν ήταν το διάσημο φωτομοντέλο Naomi Campbell από τη μια και η εταιρία MGN Ltd, εκδότρια της μεγάλης κυκλοφορία βρετανικής εφημερίδας Daily Mirror από την άλλη.

Την 1^η Φεβρουαρίου 2001, η Mirror είχε κυκλοφορήσει με πρωτοσέλιδο τίτλο εντυπωσιασμού: «Ναόμι: είμαι εξαρτημένη από ναρκωτικά» (: «Naomi: I am a drug addict»). Τον τίτλο συνόδευαν δύο μεγάλες φωτογραφίες της μαύρης καλλονής: η πρώτη προερχόταν από επίδειξη μόδας, ενώ η δεύτερη την έδειχνε στον δρόμο, απλά ντυμένη, άβαφη και χαμογελαστή, να εξέρχεται με συμπάσχοντες από συνάντησης της «Narcotics Anonymous», στην οποία, όπως όλα έδειχναν, είχε μόλις πάρει μέρος. Πρόκειται για ομάδες συλλογικής ψυχοθεραπείας, όπου επιδιώκεται η απεξάρτηση μέσω της συζήτησης και του ειλικρινούς διαλόγου. Τις φωτογραφίες συνόδευε άρθρο της εφημερίδας, συμπαθητικό κατ' αρχήν προς την Campbell, το οποίο περιείχε κάποιες ανακρίβειες μάλλον δευτερεύουσες: όπως, για παράδειγμα, ότι συμμετείχε σε συναντήσεις της ως άνω ομάδας τακτικά δύο φορές τη μέρα, ενώ στην πραγματικότητα πήγαινε στους «Narcotics Anonymous» πολύ αραιότερα, και άλλες.

Η Campbell προσέφυγε στην δικαιοσύνη διεκδικώντας αποζημίωση για «Breach of confidence» (: «διάρρηξη εμπιστοσύνης», πρόκειται για μια παλαιά αδικοπραξία του common law) και για παραβίαση του πρόσφατα τότε ψηφισμένου βρετανικού νόμου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, του Data Protection Act του 1998. Σημειωτέον ότι, σε αντίθεση προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις περισσότερες χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, η ιδιωτική ζωή δεν προστατευόταν τότε ακόμη αυτοτελώς στην Μεγάλη Βρετανία, η δε ΕΣΔΑ, την οποία είχε ενσωματώσει ο Human Rights Act του 1998, είχε αρχίσει να ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο μόλις λίγους μήνες πρωύτερα. Με άλλα λόγια, τα βρετανικά δικαστήρια καλούνταν κατ' ουσία να επιλύσουν μια κλασική

σύγκρουση των άρθρων 8 και 10 της ΕΣΔΑ, χωρίς ακόμη να είναι επαρκώς εξοικειωμένα ούτε με την φιλοσοφία της Σύμβαση, ούτε με την νομολογία του Στρασβούργου.

Το πρωτοδικείο (μονομελές) δέχθηκε την αγωγή και επεδίκασε στην ενάγουσα το συνολικό (μικρό σχετικά) ποσό των 3.500 ευρώ για ηθική βλάβη. Η MGN προσέφυγε στο (τριμελές) εφετείο, το οποίο δέχθηκε την έφεση και εξαφάνισε την πρωτόδικη απόφαση. Τέλος, η Campbell προσέφυγε στο Δικαστήριο της Βουλής των Λόρδων, το οποίο την δικαίωσε (με πλειοψηφία 3-2).

Η τελευταία αυτή απόφαση είναι πολυσέλιδη, γιατί καθένα από πέντε μέλη του Δικαστηρίου θεώρησε σκόπιμο να διατυπώσει την δική του ξεχωριστή γνώμη. Με ύφος που αποπνέει ηρεμία, αυτοπεποίθηση, μα και κάποια αλαζονεία, οι τέσσερις άνδρες της σύνθεσης και η μοναδική γυναίκα συνάδελφός τους προσπαθούν να πείσουν, προσφεύγοντας σε ρητορικά, ακόμη και σε ψυχολογικά επιχειρήματα. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι ο λόρδος Hoffman, ο πιο σημαίνων δικαστής της συγκεκριμένης σύνθεσης περιέλαβε στην αρχή της γνώμης του τις ακόλουθες σκέψεις: « Η Naomi Campbell είναι διάσημο μοντέλο που ζει από την δημοσιότητα. Αυτό που διαθέτει προς πώληση είναι ο ίδιος ο εαυτός της: η ατομική της εμφάνιση και η προσωπικότητά της. Για να προβάλλει στα μέσα ενημέρωσης την προσωπική της ζωή με όσο το δυνατόν περισσότερο φως, χρησιμοποιεί ειδικούς στις δημόσιες σχέσεις, καθώς και άλλους επαγγελματίες για να την συμβουλεύουν πώς να ντύνεται και πώς να βάφεται. Τα ανωτέρω δεν είναι εις βάρος της. Συνιστούν ένα είδος εμπορίου, όπως και τόσα άλλα (: it is a trade like any other»). Υποδηλώνουν, ωστόσο, ότι η σχέση της με τα μέσα ενημέρωσης δεν μπορεί να συγκριθεί με αυτήν που αναπτύσσουν πρόσωπα, τα οποία δεν προβάλλουν τόσο έντονα στο κοινό την ιδιωτική ζωή τους.

Η εικόνα του εαυτού της, που επιχειρεί να προβάλλει από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης, είναι αυτή μιας μαύρης γυναίκας, που ξεκίνησε τη ζωή χωρίς πολλά πλεονεκτήματα και κατόρθωσε, με πολλή προσπάθεια, να πετύχει διεθνή αναγνώριση σε ένα φανταχτερό επάγγελμα. Η εικόνα αυτή περιέχει αρκετή δόση αλήθειας. Δυστυχώς η ίδια, σε συνεντεύξεις που έδωσε σε εφημερίδες και την τηλεόραση, προέλαβε με έμφαση έναν ψευδή ισχυρισμό, ότι δηλαδή (σε αντίθεση με αρκετούς συναδέλφους της στον κόσμο της μόδας) δεν είχε ποτέ υποκύψει στον πειρασμό των ναρκωτικών (...)

Στην τελευταία αυτή φράση του λόρδου Hoffman εντοπίζεται το κεντρικό ζήτημα αυτής της υπόθεσης: τα δημόσια πρόσωπα – τέτοιο δεν αμφισβητήθηκε από κανέναν ότι είναι και η N.Campbell – δικαιούνται να αντιτάξουν στα μέσα ενημέρωσης το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής τους, προκειμένου να μην αποκαλυφθεί ότι είπαν ψέματα; Πρόκειται, με

άλλα λόγια, για την αντινομία δημόσιου και ιδιωτικού λόγου η οποία, ενώ στον κοινό πολίτη είναι ανεκτή, στα δημόσια πρόσωπα ενοχλεί. Διότι από τα τελευταία έχουμε, καλώς ή κακώς, την αξίωση να επιδεικνύουν μεγαλύτερη συνέπεια.

Στο ερώτημα αυτό και τα πέντε μέλη του Δικαστηρίου δεν δίστασαν να απαντήσουν καταφατικά: σε μια δημοκρατία, ο τύπος δικαιούται να αποκαλύπτει τις ανακολουθίες όχι μόνον των κυβερνώντων, αλλά και των δημόσιων προσώπων γενικότερα, να τις σχολιάζει σκωπτικά, και τις στιγματίζει. Επ' αυτού δεν υπάρχει αντίρρηση. Το ερώτημα τίθεται από εκεί και πέρα. Είχε το δικαίωμα η Daily Mirror, διερωτάτο ο λόρδος Hoffman αμέσως παρακάτω, για να αποκαλύψει το ψέμα της ενάγουσας, να μπει σε λεπτομέρειες και να δημοσιεύσει φωτογραφίες, ή μήπως έπρεπε να αρκестθεί σε μια ξερή παράθεση των γεγονότων; Η απάντηση του Βρετανού δικαστή έχει ενδιαφέρον και αξίζει να παρατεθεί:

«Αν, εφαρμόσει κανείς εν προκειμένω την αρχή της αναγκαιότητας ή της αναλογικότητας {...}, είναι πολύ πιθανόν κάθε άνθρωπος να έχει τη διαφορετική γνώμη. Αυτό άλλωστε προκύπτει από τις αποφάσεις που τα κατώτερα δικαστήρια εξέδωσαν στην παρούσα υπόθεση. Εν τούτοις, οι δικαστές δεν είναι εκδότες εφημερίδων (: But judges are not newspaper editors»). Πράγματι, θα μπορούσε ίσως η Mirror να ικανοποιήσει το δημόσιο συμφέρον της αποκάλυψης της αλήθειας, παραθέτοντας λιγότερες λεπτομέρειες και παραλείποντας να δημοσιεύσει φωτογραφίες. Η Mirror, εν τούτοις, ισχυρίσθηκε ότι ήθελε να δείξει την συμπάθειά της προς τις προσπάθειες που κατέβαλλε η Campbell για να απεξαρτηθεί. Προς τούτο, κάποιες λεπτομέρειες για το πόσο συχνά πήγαινε στις συναντήσεις των «ΝΑ» ήταν απαραίτητες. Συμφωνώ, συνεπώς, με την παρατήρηση του Εφετείου (...) ότι θα ήταν υπερβολή να επικρίνει κανείς έναν εκδότη επειδή επιχείρησε να δώσει μια πληρέστερη εικόνα, προκειμένου να φανεί συμπαθέστερος (...). Οι πρακτικές, ανάγκες της δημοσιογραφίας», συνέχιζε, «επιβάλλουν την αναγνώριση κάποιων περιθωρίων. Σε μια εφημερίδα, οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται γρήγορα και με πολύ λιγότερες πληροφορίες από αυτές που διαθέτει ένα δικαστήριο, όταν αξιολογεί πραγματικά περιστατικά εκ των υστέρων και με την ησυχία του».

Τελικά, οι σκέψεις αυτές δεν έπεισαν την πλειοψηφία του Δικαστηρίου, η οποία έκρινε ότι η εφημερίδα χρησιμοποίησε περισσότερα μέσα από όσα της ήταν αναγκαία για να υπηρετήσει έναν νόμιμο κατά τα λοιπά σκοπό. Κρίνοντας ότι κάθε συγκεκριμένη περίπτωση σύγκρουσης των άρθρων 8 και 10 της ΕΣΔΑ θα πρέπει να σταθμίζεται εν όψει των ιδιαιτεροτήτων της (και ότι, αντίστροφα, ούτε η ιδιωτική ζωή ούτε η ελευθερία της πληροφόρησης δεν απολαμβάνουν in abstracto ενός τεκμηρίου υπεροχής η μια έναντι της άλλης), οι τρεις από τους πέντε δικαστές της σύνθεσης

έκριναν ότι η Mirror υπερέβη εν προκειμένω το αναγκαία μέτρο και παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας, Έτσι, εξαφάνισαν την εφετειακή απόφαση, αναβίωσαν την πρωτόδικη και δικαίωσαν την όμορφη Naomi

5.4. Η ΥΠΟΘΕΣΗ Μ. Παπανδρέου κατά Α. Κανέλλη (2004)

Στην υπόθεση Μ. Παπανδρέου κατά Α. Κανέλλη, η δεύτερη είχε δημοσιεύσει στο περιοδικό Νέμεσις, το 2000 – 2001, επιστολές που η πρώτη είχε αποστείλει με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail) προ ετών στον γιό της, αναπληρωτή υπουργό Εξωτερικών τότε, καθώς και σε δύο Αμερικανούς αποδέκτες. Στις επιστολές προς Γ. Παπανδρέου, η μητέρα του τον συμβούλευε για διάφορα θέματα του Ιδρύματος Ανδρέα Παπανδρέου (ΙΑΠ), ενώ σε αυτές που απηύθυνε προς τους Αμερικανούς γνωστούς της (ο ένας μάλιστα από τους οποίους ήταν και δικηγόρος της), η Μαργαρίτα Παπανδρέου αναφερόταν και σε εντελώς προσωπικά της ζητήματα. Το σύνολο διανθιζόταν με σχόλια και χαρακτηρισμούς γνωστών προσώπων – συχνά δηκτικότατους – στοιχείο που προσέδιδε στις επιστολές ένα επί πλέον ενδιαφέρον, κυρίως κουτσομπολίστικο. Την δημοσίευση των επιστολών συνόδευαν φωτογραφίες, καυστικά σχόλια και τουλάχιστον απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί της κ. Παπανδρέου από την κ. Κανέλη (όπως π.χ. ότι συμπεριφέρεται σαν « αυτοκράτειρα», σαν «βασιλομήτωρ», σαν «βαλιντέ χανούμ στην Υψηλή Πύλη των Οθωμανών», «Φρειδερίκη», ή σαν «μάμα» σικελικής «φαμίλιας»). Με την αγωγή της, η Μ. Παπανδρέου διεκδικούσε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, άρση της προσβολής και παράλειψη της στο μέλλον.

Το παράδοξο της απόφασης 65/2004 με την οποία το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών απέρριψε την αγωγή, βρίσκεται στο ότι, ενώ δέχθηκε χωρίς τον παραμικρό δισταγμό ότι οι επίμαχες επιστολές ήταν ιδιωτικές και είχαν αποκτηθεί παράνομα (με κλοπή από το προσωπικό αρχείο της ενάγουσας ή με ηλεκτρονική υποκλοπή), έκρινες εξ ίσου κατηγορηματικά ότι το περιεχόμενό τους παρουσίαζε τέτοιο ενδιαφέρον, ώστε να δικαιολογείται η δημοσίευση τους, κατά παράβαση του απορρήτου των ανταποκρίσεων (άρθρο 19 Σ.) και του δικαιώματος της ενάγουσας στην προσωπικότητα και ιδιωτική της ζωή (άρθρα 5&1 και 9&1 Σ).

Για να φθάσει στο συμπέρασμα αυτό, το Δικαστήριο δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να αφιερώσει καμιά απολύτως σκέψη στο Σύνταγμα και πολύ λιγότερο στην ΕΣΔΑ. Λες και οι σχετικές εγγυήσεις δεν ίσχυαν στην Ελλάδα αλλά σε μια ξένη έννομη τάξη και δεν ήταν εν προκειμένω

αυτεπαγγέλτως εφαρμοστέες. Έτσι, με τις πρώτες κιάλας σκέψεις της, η απόφαση προσπάθησε να ξεπεράσει τον σκόπελο των άρθρων 370 και 370^A ΠΚ, τα οποία προστατεύουν το απόρρητο των επιστολών, των τηλεφωνημάτων και των προφορικών συνομιλιών.

Ελλείπει ειδικής ποινικής προστασίας του απορρήτου της ηλεκτρονικής επικοινωνίας μέσω διαδικτύου – απορρήτου καλυπτόμενου, παρά ταύτα, από την &1 του άρθρου 19 Σ., που εγγυάται την μυστικότητα όχι μόνον των εν στενή εννοία επιστολών αλλά και της επικοινωνίας « με οποιονδήποτε άλλο τρόπο»- θα περίμενε κανείς ότι η απόφαση θα προέβαινε σε μια στοιχειώδη ερμηνεία των ειδικότερων ρυθμίσεων των δύο αυτών άρθρων του ΠΚ, προκειμένου να υπαγάγει σε μίαν ή περισσότερες από αυτές την κλοπή (ή υποκλοπή) και την δημοσίευση των επίμαχων επιστολών. Αντ' αυτού, το δικαστήριο διατύπωσε σειρά σκέψεων για να εξηγήσει γιατί συνέτρεχε εν προκειμένω λόγος άρσης του αδίκου αφού, κατά την κρίση του, για την δημοσίευση των επιστολών, υπήρχε όχι μόνο «δικαιολογημένο ενδιαφέρον» (κατά το γνωστό άρθρο 367 &1 ΠΚ για την συκοφαντική δυσφήμιση), αλλά και « δικαιολογημένο ουσιώδες δημόσιο συμφέρον « κατ' άρθρο 370 Α & 4 ΠΚ). Υπενθυμίζεται ότι, κατά τον κρίσιμο χρόνο της δημοσίευσης των επίμαχων επιστολών, το άρθρο 370^A ΠΚ, τιμωρούσε μεν την χρήση πληροφοριών και προϊόντων υποκλοπής (&3), πλην όμως όριζε ότι ο άδικος χαρακτήρας μιας τέτοιας χρήσης αίρεται αν αυτή έγινε

«ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής για την διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος που δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά και ιδίως σε ποινικό δικαστήριο για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και γενικά αν η χρήση έγινε για την εκπλήρωση καθήκοντος του κατηγορουμένου ή για την διαφύλαξη έννομου ή άλλου δικαιολογημένου ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος» (&4 άρθρου 370^A ΠΚ, προτού αυτή αντικατασταθεί από την & 8 του άρθρου 6 ν.3090/2002).

Τέτοιο δημόσιο συμφέρον συνιστούσε, κατά την απόφαση, « η διαφύλαξη της συνταγματικής τάξεως και την ομαλής λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος». Και τούτο, μεταξύ άλλων, με τις ακόλουθες σκέψεις:

(α) Διότι η ενάγουσα θεωρούσε (προφανώς ως μη όφειλε, κατά την απόφαση το ΙΑΠ «οικογενειακή υπόθεσή» της και προέτρεπε « με επιτακτικό ύφος» τον γιο της να εξασφαλίσει την χρηματοδότησή του με «αδιαφανείς πόρους», αν και η λειτουργία του εν λόγω ιδρύματος «άπτεται του δημοσίου συμφέροντος».

(β) Διότι η ενάγουσα «καταφερόταν» (επίσης ως μη όφειλε, κατά την απόφαση) ενώπιον όχι οποιουδήποτε τρίτου, αλλά του γιου της, του δικηγόρου της και στενού οικογενειακού της φίλου, «εναντίον θεσμικών οργάνων της ελληνικής πολιτείας», όπως επί λέξει αναφέρεται, «στρεφόμενη κατά του προέδρου της βουλής, πρώην υπουργών, πολιτευτών, πολιτικών κομμάτων, κομματικών στελεχών, τους οποίους αποκαλεί με ανοίκειους και ανεπίτρεπτους χαρακτηρισμούς {...}

(γ) Διότι η ενάγουσα «αξίωνε» από το γιο της, «όταν γίνει πρωθυπουργός», «να ασχοληθεί» με πρώην υπουργούς και να την ενημερώνει από τούδε για προαγωγές υπαλλήλων.

(δ) Διότι, τέλος, η ενάγουσα, όπως προέκυπτε από την επιστολή που είχε απευθύνει προς τον Αμερικανό δικηγόρο της, θεωρούσε (προφανώς επίσης ως μη όφειλε, κατά την απόφαση), τον εαυτό της Αμερικανίδα πολίτη και την Ελλάδα ως θετή πατρίδα της.

Τα ανωτέρω, σύμφωνα με την απόφαση³⁷, δεν παρείχαν απλώς το δικαίωμα, αλλά επέβαλλαν στην εναγόμενη, ως δημοσιογράφο και βουλευτή που ήταν τότε, το «καθήκον» να φέρει στην δημοσιότητα το ως άνω απόρρητο περιεχόμενο των ενδίκων επιστολών». Με άλλα λόγια, κατά το Πρωτοδικείο Αθηνών, δεν επρόκειτο εν προκειμένω απλώς για «δικαιολογημένο ενδιαφέρον», που ήρε τον παράνομο χαρακτήρα της πράξης, δηλαδή της δημοσίευσης των κλαπέντων (ή υποκλαπέντων) εγγράφων, με τους απαξιωτικούς /υβριστικούς χαρακτηρισμούς που συνόδευαν (άρθρο 367 &1 περ. γ' ΠΚ) αλλά για «δικαιολογημένο ουσιώδες δημόσιο συμφέρον» που επέτασσε τάχα μια τέτοια δημοσίευση (άρθρο 370^A &4 ΠΚ). Λες και μια μητέρα, κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις, δεν έχει το δικαίωμα να αλληλογραφεί και να συνομιλεί με το παιδί της, οποιοδήποτε αξίωμα και αν αυτό κατέχει και για οποιοδήποτε ζήτημα, χωρίς το άγχος ότι τα όσα λέει μπορεί κάποτε να γίνουν πρωτοσέλιδα. (Τα αυτά, προφανώς, ισχύουν και για την σχέση πελάτη – δικηγόρου).

Με τέτοιες αποφάσεις, δεν είναι να απορεί κανείς για το πώς φθάσαμε να συγχωρείται κάθε είδους προσβολή της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής και να γίνεται ανεκτή κάθε διαπόμπευση. Ασφαλώς, ή προηγούμενη ρύθμιση της & 4 του άρθρου 370^A ΠΚ (επρόκειτο για μια

---

³⁷ Το γεγονός ότι σύμφωνα με την απόφαση αυτή υποκρυπτόταν εξωσυγγικός δεσμός της Μ Παπανδρέου ενώ τα ελληνικά ΜΜΕ προέβαλλαν την ίδια στιγμή το δεσμό του συζύγου της, συνιστούσε κατά την απόφαση αυτή, «δυσλειτουργία» του τύπου.

ατυχή έμπνευση του κ. Γ. Κουβελάκη, υπουργού Δικαιοσύνης το 1993-1995 και υπεύθυνου για τον ν.2172/1993) προέτρεπε σε τέτοιου είδους υπερβολές. Μολονότι η θεωρία είχε από μακρού θέσει τα σχετικά ζητήματα³⁸, θα ήταν ίσως άδικο να προσάψει κανείς σε (κατώτερους μάλιστα) δικαστές έλλειψη συνταγματικής ευαισθησίας επειδή, προτού εφαρμόσουν την κρίσιμη διάταξη (νομιμοποιήσουν τόσο εύκολα την συντελεσθείσα υποκλοπή), δεν έλεγξαν ως όφειλαν την αντισυνταγματικότητά της (άρθρο 93 &4 Σ.) θα είχε όμως την αξίωση για περισσότερη σοβαρότητα.

Έκτοτε ο νομοθέτης το αντελήφθηκε και αντικατέστησε την & 4 του άρθρου 370^A ΠΚ με μια ρύθμιση που, αν και ατελής, αφήνει λιγότερα περιθώρια για παρόμοιες λαθροχειρίες³⁹.

Απομένει να δει κανείς πότε και οι έλληνες δικαστές θα αντιληφθούν ότι, πέρα από τα αισθήματα συμπάθειας ή αντιπάθειας που τους προκαλούν οι διάδικοι και τα πραγματικά περιστατικά μιας υπόθεσης, υπάρχουν και κάποιες θεμελιώδεις αρχές, τις οποίες δεν μπορούν να παραβιάζουν χωρίς συνέπειες.

5.5 ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΕΛΙΚΑ ΤΟ ΠΡΟΣΦΟΡΟΤΕΡΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ;

Στο πλαίσιο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, έχει αρχίσει να διαμορφώνεται ένα ευρωπαϊκό δίκαιο της ιδιωτικότητας. Πέρα από τη *stricto sensu* ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, στο επίκεντρο του νέου αυτού κλάδου βρίσκεται το δικαίωμα του καθενός να προβαίνει σε «ιδιωτικές επιλογές» ακόμη και στον δημόσιο χώρο.

Στην Ευρώπη, η ιδιωτικότητα προστατεύεται και από της εγγυήσεις για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Τελευταίος στην αντίληψη αυτή φαίνεται να προχωρεί ο Βρετανός δικαστής, της φαίνεται από την υπόθεση *Campbell*, αντιλαμβανόμενος πόσο πολύ έχουν ξεπεραστεί τα παραδοσιακά ένδικα βοηθήματα του *common law*.

Δεν θα πρέπει λοιπόν να εκπλήσσει ότι, στο Στρασβούργο, η συζήτηση για το ειδικότερο θέμα της ιδιωτικότητας και δημοσιοποίησης, διεξάγεται

³⁸ Στ. Τσακυράκη, Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτο απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης; , ΝοB 41 (1993), σελ. 995 & επ.

³⁹ Βλ άρθρ. 6 παρ. 8 του Ν. 3090/2002- παρ 4 του 370^A ΠΚ

πλέον και αυτή σε επίπεδο αρχών. Κεντρικό σημείο είναι η διάκριση δημόσιων προσώπων και μη : Είναι γεγονός ότι η ιδιωτικότητα των κοινών πολιτών προστατεύεται πολύ αυστηρότερα από εκείνη των δημοσίων προσώπων. Ο κανόνας της βέβαια διασπάται από την τάση διεύρυνσης του κύκλου των δημοσίων προσώπων, ενόψει του αιτήματος για διαφάνεια και αξιοκρατία, ώστε να εμπίπτουν σ' αυτήν την κατηγορία και άλλα πρόσωπα, όχι μόνο όσοι κατέχουν δημόσιο αξίωμα.

Μπροστά σ' αυτήν την διαμορφωμένη κατάσταση, οι δικαστές αναγνώρισαν έναν πυρήνα ιδιωτικότητας και στα δημόσια πρόσωπα. Το ζήτημα που τίθεται είναι ποιο θα είναι το κριτήριο για τον προσδιορισμό της ακριβούς έκτασής του.

- Το κριτήριο της **χωρικής απομόνωσης** των γερμανικών δικαστηρίων κρίθηκε απρόσφορο ως ρευστό και αόριστο από το ΕυρΔΔΑ.
- Απρόσφορο κρίθηκε και το κριτήριο **του είδους του εκφερόμενου λόγου, καθώς η διάκριση σε «πολιτικό» και «ψυχαγωγικό»** είναι επικίνδυνη.
- Το « κριτήριο της **συζήτησης γενικού ενδιαφέροντος**» (Γαλλία, υπόθεση Plon, Γερμανία, υπόθ. Καρολίνας) κρίθηκε απρόσφορο καθώς ένα ζήτημα που σήμερα βρίσκεται στην επικαιρότητα μπορεί αύριο να μην είναι ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος.
- Το **κριτήριο της διάκρισης σε πρόσωπα της απόλυτης και σχετικής επικαιρότητας με βάση τη χρονική διάρκεια ενδιαφέροντος του κοινού για το συγκεκριμένο πρόσωπο, δεν ενδείκνυται**, καθώς εμπερικλείεται ο κίνδυνος, η τεχνητή αυτή οριοθέτηση να αποβεί σε βάρος της ορθότητας της αξιολογικής σταθμίσεως μεταξύ δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και προστασίας της προσωπικότητας.
- Απρόσφορο πρέπει να κριθεί και το κριτήριο του **απαραβίαστου πυρήνα του δικαιώματος της προσωπικότητας**, ως αόριστο και επισφαλές .
- Τέλος το κριτήριο της **«άσκησης των καθηκόντων»** (Αρχή Προστασίας δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα : αποκαλύψεις στο χώρο της τηλεόρασης, ΑΠ 1317/2001, υπόθ. Για το παγκάρι της Αγ. Παρασκευής) είναι απρόσφορο καθώς η εξομοίωση της ιδιωτικής δράσης των δημοσίων προσώπων που δεν ασκούν δημόσιο λειτούργημα με της τελευταίους θα σήμαινε κατάργηση της διάκρισης δημόσιου και ιδιωτικού. Άλλωστε το ίδιο κριτήριο δεν είναι αυτονόητο ότι μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς διακρίσεις και της *stricto sensu* δημόσιους λειτουργούς.

- Έτσι το μοναδικό κριτήριο που απομένει και είναι και το πιο πρόσφορο, καθώς μπορεί να ισχύσει σ' όλες τις περιπτώσεις σύγκρουσης των δύο συνταγματικών δικαιωμάτων που εξετάζουμε, είναι η **κραυγαλέα αντινομία. Η έντονη αντίθεση ανάμεσα στην δημόσια εικόνα και λόγο της δημοσίου προσώπου και την ιδιωτική συμπεριφορά του, δηλαδή, από την αντίθεση ανάμεσα στην εικόνα που το ίδιο το πρόσωπο θέλει να παρουσιάσει στην κοινή γνώμη για το εαυτό του και την πραγματική του κατάσταση.** Το κριτήριο αυτό σε συνδυασμό με **την αρχή της αναλογικότητας** (άρθρο 25&1 του Σ) μπορεί να δώσει ένα σταθερό δείκτη για τη χάραξη των επιθυμητών ορίων.

6. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ («RIGHT OF PUBLICITY»)⁴⁰

Το δικαίωμα της οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά στις ΗΠΑ, το 1953, στην υπόθεση «Haelan Laboratories, Inc. V. Topps Chewing Gum, Inc.». Πρόκειται για ένα αυτοτελές δικαίωμα που δεν προστατεύει τα μη οικονομικά συμφέροντα του ατόμου, αλλά αποκλειστικά και μόνο τα οικονομικά. Ο λόγος που οδήγησε στην αναγνώρισή του ήταν η ανάγκη προστασίας των διασημοτήτων, όπως ηθοποιοί, τραγουδιστές, κ.τ.λ., από την ανεπιθύμητη δημοσιοποίηση στοιχείων της προσωπικότητάς τους και την παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής. Με τις εξελίξεις όμως στον τομέα των ΜΜΕ άλλαξε και η οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα. Τα δικαστήρια δεν πείθονται ότι τα πρόσωπα της επικαιρότητας υφίστανται ηθική βλάβη από τη δημοσιότητα της προσωπικής τους ζωής, καθώς την επιδιώκουν, αλλά βλάβη στην τσέπη τους. Έτσι, τα δικαστήρια ανέπτυξαν την αρχή ότι στην περίπτωση της εκμετάλλευσης της δημοσιότητας για διαφημιστικούς σκοπούς δεν προσβάλλεται το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου των διασημοτήτων, επειδή τα συγκεκριμένα πρόσωπα επιδιώκουν τη δημοσιότητα⁴¹.

Με τη θεωρία «waiver» αναγνωρίζεται η αρχή, ότι όποιος επιδιώκει τη δημοσιότητα παραιτείται σιωπηρά από το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου του. Μόνο σε περιπτώσεις όπου η χρησιμοποίηση των στοιχείων της προσωπικότητας έχει ιδιαίτερα προσβλητικό χαρακτήρα μπορούσαν αυτά τα άτομα να επικαλεσθούν το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου. Αυτό το αδιέξοδο το είχε δημιουργήσει η υπόθεση Ο' Brian. Μια ζυθοποιία χρησιμοποίησε τη φωτογραφία ενός διάσημου παίκτη του baseball, χωρίς

⁴⁰ Καράκωστας, Ι., Προσωπικότητα και τύπος, εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 276 επ.

⁴¹ Nimmer, The right of Publicity, Law and Contempt Probs 19, s. 203

τη συναίνεση του, για διαφήμιση της μπύρας. Ο παίκτης του baseball ήταν μέλος μιας οργάνωσης της οποίας σκοπός ήταν να αποτρέψει εφήβους από το αλκοόλ. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο ενάγων δεν μπορεί να επικαλείται το right of privacy, επειδή επιδιώκει τη δημοσιότητα με διάφορες εμφανίσεις του και επειδή η διαφήμιση είναι μια νόμιμη ενέργεια και δε συνιστά βάνουση προσβολή της προσωπικότητάς του.

Τελικά η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκε ο όρος right of publicity ήταν στην υπόθεση «Haelan», από το δικαστή Frank, προκειμένου να υποδηλώσει ένα δικαίωμα κυριότητας επί των στοιχείων της προσωπικότητας ενός ατόμου. Στην πλειοψηφία της πάντως, η νομολογία, δέχεται το right of publicity ως νέο και ιδιαίτερο δικαίωμα, διαφορετικό από το right of privacy. Η τάση αναγνώρισεως ειδικού δικαιώματος δημοσιότητας έγινε ιδιαίτερα αισθητή στα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν το Ανώτατο Δικαστήριο του Wisconsin, αναγνώρισε το right of publicity ως τμήμα του common law, χωρίς ωστόσο να προχωρήσει σε αναγνώριση και του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου, αναφέροντας τα δύο δικαιώματα ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Το right of publicity αναγνωρίστηκε το 1977 και από το Ανώτατο Δικαστήριο στην υπόθεση Zacchini.

Στη Γερμανία, αναγνωρίστηκε ότι η προστασία του δικαιώματος οικονομικής εκμετάλλευσης των στοιχείων της προσωπικότητας από τις διατάξεις για την πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία δεν επαρκούσε. Η προστασία αυτού του δικαιώματος αργότερα θεωρήθηκε ότι εμπίπτει στο δικαίωμα της προσωπικότητας, το οποίο αρχικά προστάτευε μη περιουσιακά συμφέροντα βέβαια. Τελικά στη Γερμανία το δικαίωμα της δημοσιότητας και το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου δεν θεωρούνται αυτοτελή, αλλά ένα ενιαίο δικαίωμα, με το οποίο κατοχυρώνεται η προστασία τόσο της περιουσιακής πλευράς όσο και της μη περιουσιακής πλευράς της προσωπικότητας.

Στην Ελλάδα η προστασία της περιουσιακής πλευράς του δικαιώματος της προσωπικότητάς υπάγεται στην ήδη υπάρχουσα προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας. Οι υποθέσεις που απασχολούσαν τα ελληνικά δικαστήρια ήταν κυρίως υποθέσεις όπου είχε χρησιμοποιηθεί η εικόνα ενός προσώπου για διαφημιστικούς σκοπούς και εμπορικούς. Έχει αναγνωριστεί επανειλημμένα ότι η χρησιμοποίηση της εικόνας ενός ατόμου για τους προαναφερόμενους σκοπούς, χωρίς τη συναίνεσή του, συνιστά αυτοτελή προσβολή της προσωπικότητάς του, έστω κι αν δεν εμπεριέχει μείωση της τιμής ή της υπόληψής του ή παραβίαση απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, παρέχοντας αξίωση για αποζημίωση ή για ικανοποίηση της ηθικής βλάβης (βλ. π.χ. ΕφΑθ 2006/1993, ΑΠ

940/1995). Το δικαίωμα της οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας περιορίζεται κυρίως από το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και του τύπου, άρθρο 14 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος. Σκοπός του δεύτερου δικαιώματος δεν είναι, βέβαια, τόσο η προστασία συγκεκριμένων φορέων, δηλαδή του ίδιου του τύπου, αλλά του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου για πληροφόρηση. Η κρατούσα γνώμη δέχεται, ότι το δημόσιο πρόσωπο πρέπει να ανεχθεί την δημόσια έκθεση του ίδιου ή και στοιχείων της προσωπικότητάς του μέσω ΜΜΕ, όταν υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για πληροφόρηση.

Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι η ελευθερία του λόγου νομιμοποιεί τη χρησιμοποίηση στοιχείων της προσωπικότητας για διαφημιστικούς λόγους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με τον τέως πρόεδρο της Δημοκρατίας Κ.Καραμανλή, γνωστό για την αφοσίωσή του στο άθλημα του γκόλφ. Σε κάποιο γήπεδο όπου έπαιζε, τον παρακολουθούσε ένας Γιαπωνέζος, ο οποίος τον πλησίασε και του ζήτησε να τον βγάλει μια φωτογραφία. Σε σχετική ερώτηση του προέδρου, ο ρεπόρτερ απάντησε ότι θα την προσέφερε στο περιοδικό που εργάζεται στην πατρίδα του, όπου αναμενόταν ότι θα εισπράξει μια σημαντική αμοιβή για την επίμαχη φωτογραφία του Προέδρου. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει καθαρά εκμετάλλευση στοιχείων της προσωπικότητας για εμπορικούς σκοπούς. Αυτό το παράδειγμα αποτυπώνει καθαρά το πρόβλημα που υπάρχει με τα πρόσωπα της επικαιρότητας. Το ρώτημα που τίθεται είναι αν δικαιολογείται τρίτος να αποκομίζει περιουσιακό όφελος από την εικόνα του, αν πράγματι δικαιολογείται ο περιορισμός του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος όσον αφορά στην εμπορική εκμετάλλευση, που δεν συνιστά διαφήμιση.

Πρόβλημα τίθεται και όταν κάποιο δημόσιο πρόσωπο απεικονίζεται στο εξώφυλλο κάποιου περιοδικού. Το ζήτημα που δημιουργείται είναι τότε η αποτύπωση της εικόνας εξυπηρετεί το δικαιολογημένο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για πληροφόρηση και τότε οι σκοποί είναι καθαρά εμπορικοί. Όπως και στην περίπτωση του Κ. Καραμανλή, δεν μπορεί να δοθεί γενική απάντηση. Είναι γεγονός ότι τα διάφορα στοιχεία που απαρτίζουν την προσωπικότητα δύσκολα προσφέρονται για εκ των προτέρων σχηματοποιήσεις. Τελικά το δικαίωμα της εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας για καθαρά διαφημιστικούς και εμπορικούς σκοπούς δεν υπόκειται σε περιορισμούς.

7. ΜΕΣΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφέρουμε τα μέσα που προσφέρει η ελληνική έννομη τάξη στις περιπτώσεις που τα δημόσια πρόσωπα υφίστανται προσβολή στην προσωπικότητά τους πέραν του ορίου που οφείλουν ν' ανέχονται. Τι συμβαίνει δηλαδή όταν κρίνεται ως αξιότερο προστασίας, στην συγκεκριμένη περίπτωση, το δικαίωμα της προσωπικότητας έναντι του δικαιώματος του τύπου. Πως μπορούν ν' αμυνθούν τα δημόσια πρόσωπα ;

- **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΣ⁴²**: Είναι η δυνατότητα που παρέχεται από το νόμο στο πρόσωπο που θίγεται από δημοσίευμα στον τύπο και μπορεί να εκθέσει εγγράφως την άποψή του επί του θέματος στην ίδια εφημερίδα ή περιοδικό. Αναγνωρίζεται στις περισσότερες έννομες τάξεις. Στην Ελληνική, το άρθρο 14 παρ.5 του Συντάγματος προβλέπει την δια του τύπου πλήρη επανόρθωση ανακριβών δημοσιευμάτων. Ο ακριβής τρόπος επανορθώσεως προβλέπεται στον ειδικό νόμο περί τύπου (άρθρα 37 και 38 του Α.Ν. 1098/1938)
- **ΑΓΩΓΗ ΑΡΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ**: Αυτή η αγωγή προϋποθέτει παρούσα και συνεχιζόμενη παράνομη συμπεριφορά. Το αίτημα αυτό μπορεί να ικανοποιηθεί μόνο όταν με την παράνομη συμπεριφορά δημιουργήθηκε μία πραγματική κατάσταση που διατηρείται από τον εναγόμενο. Η αξίωση αυτή βρίσκεται θεμελιώση στο άρθρο 57 ΑΚ. Η γενικότητα βέβαια της διατύπωσης αυτής της διάταξης έχει ως συνέπεια ότι ο ενάγων θα πρέπει να περιγράψει επακριβώς τη συμπεριφορά του αντιδίκου, εξαιτίας της οποίας καλείται το δικαστήριο να επιβάλλει κυρώσεις και να προτείνει τα μέτρα υπό την απειλή των οποίων θα εξαναγκαστεί ο αναγόμενος να συμμορφωθεί με την απόφαση.
- **ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ: (682 ΚποΛΔ)** Ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, τα ελληνικά δικαστήρια είναι ιδιαίτερα διστακτικά προκειμένου να επιβάλλουν ασφαλιστικά μέτρα εναντίον του τύπου⁴³. Μέρος της νομολογίας δέχεται ότι δε μπορεί

⁴² Κρίππας Γ., Το υπό του περί τύπου προβλεπόμενο δικαίωμα επανορθώσεως και απαντήσεως, Αρμ. 1969, σελ. 566 επ.

⁴³ Βλ. Απόφ. ΜπρΑθ 19916/1986. ΕλλΔνη 28 (1987), σ. 714 επ.

να διαταχθεί ως ασφαλιστικό μέτρο η απαγόρευση κυκλοφορίας βιβλίου που περιέχει ανακριβή πραγματικά περιστατικά και προσβάλλει την προσωπικότητα, επειδή κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με κατάσχεση εντύπου, την οποία πλην των ρητών εξαιρέσεων του άρθρου 14 παρ 3 Σ, το Σύνταγμα την απαγορεύει. Προς την αντίθετη κατεύθυνση κινείται η πρόσφατη αδημοσίευτη απόφαση του ΜπρΑθ 17618/1998 η οποία δέχεται, κατά σημαντικό μέρος, την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων ηθοποιού κατά επιχειρήσεως που εκδίδει εβδομαδιαίο περιοδικό ποικίλης ύλης.

- **ΑΓΩΓΗ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ, ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ: (ά. 57, 914, 919, 920, 932 ΑΚ)**
Είναι η κατεξοχήν αποκαταστατική αγωγή, χρησιμεύει μόνο κατά τρόπο έμμεσο στην προστασία της προσωπικότητας, δεδομένου ότι ο ρόλος της συνίσταται στην αποκατάσταση περιουσιακής ζημίας και όχι στην προάσπιση αγαθών που χαρακτηρίζονται από την έλλειψη περιουσιακής αξίας.
- Παράλληλα με τις διατάξεις ΑΚ 914, 919, 920, 932 και 59, οι αξιώσεις αποζημιώσεως και χρηματικής ικανοποιήσεως της ηθικής βλάβης για προσβολές από τον τύπο ρυθμίζονται από τον Ν. 1178/1981 περί αστικής ευθύνης του τύπου.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα λοιπόν μελέτη ασχοληθήκαμε με το ζήτημα της σχέσης ανάμεσα σε δύο συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα, στην «ειδική σχέση» των δημοσίων προσώπων. Ποια είναι λοιπόν η σχέση ανάμεσα στο δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου όταν αυτό συγκρούεται με το προστατευόμενο από το Σύνταγμα δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής;

Κατ' αρχήν, συνοψίζοντας, πρέπει να επισημάνουμε ότι από την ανάλυση που προηγήθηκε, έγινε φανερό ότι τα ατομικά δικαιώματα στο Σύνταγμα έχουν κατ' αρχήν την ίδια τυπική ισχύ και δεν υπερτερεί a priori το ένα του άλλου. Στην ειδική κατηγορία των δημοσίων προσώπων, δηλαδή αυτών που οφείλουν να ανέχονται την προβολή της ιδιωτικής τους ζωής από τον τύπο πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι κοινοί ανώνυμοι πολίτες, η σχέση των δύο δικαιωμάτων διαμορφώνεται διαφορετικά. Στο ζήτημα ποια είναι αυτά τα δημόσια πρόσωπα παραθέσαμε τις διάφορες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί και καταλήξαμε στο ότι η κατηγοριοποίηση σε απόλυτα και σχετικά της επικαιρότητας πρόσωπα δεν λύνει όλα τα προβλήματα. Συνεπώς πρέπει, όταν δεν πρόκειται για πολιτικούς ή πρόσωπα που ασκούν δημόσιο λειτούργημα, να γίνεται στάθμιση κατά πόσον η προβολή της ιδιωτικής τους ζωής εξυπηρετεί ή όχι το θεμιτό δικαίωμα ενημέρωσης.

Όσον αφορά τη σύγκρουση, αυτή μπορεί να λυθεί μόνο με στάθμιση των δύο εννόμων αγαθών. Όχι μια γενική και αφηρημένη στάθμιση, αλλά μόνο σε επίπεδο κάποιας εξειδίκευσης των δύο εννόμων αγαθών, δηλαδή μόνο στη συγκεκριμένη περίπτωση και εν όψει των συγκεκριμένων συνθηκών μπορεί να γίνει σωστή στάθμιση. Πρέπει να εξετάζουμε όχι μόνο αν μπορεί να δοθεί προτεραιότητα στο δημόσιο συμφέρον της ενημέρωσεως της κοινής γνώμης ή αντίθετα της προστασίας της ιδιωτικής σφαίρας, αλλά και αν ο βαθμός της συγκεκριμένης προσβολής της τελευταίας είναι ανάλογος ή επαχθέστερος του αναγκαίου μέτρου. Είναι απαραίτητη η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, σε συνδυασμό με το προσφορότερο- όπως δεχθήκαμε- κριτήριο της έντονης αντίθεσης ανάμεσα στη δημόσια εικόνα ενός δημόσιου προσώπου και της πραγματικότητας. Άλλο κριτήριο επίσης πρόσφορο είναι η ύπαρξη

αιτιώδους συνάφειας, η οποία θέτει περιορισμό στο δικαίωμα της προσωπικότητας μόνο εφόσον υπάρχει κάποιος θεσμός που προστατεύεται, σε συνάρτηση με την αρχή της αναλογικότητας.

Τέλος εξετάσαμε το δικαίωμα της οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας (right of Publicity), δηλαδή το δικαίωμα του διασήμευ ή μη προσώπου να προστατεύει την οικονομική χρήση και εκμετάλλευση στοιχείων της προσωπικότητάς του. Δεχθήκαμε ότι πρόκειται για ένα αυτοτελές δικαίωμα που προστατεύει μόνο τα οικονομικά στοιχεία της προσωπικότητάς του. Συγχρόνως αναφέραμε ότι ο προσβαλλόμενος από παράνομη χρήση στοιχείων της προσωπικότητάς του από τον τύπο έχει το δικαίωμα να ασκήσει αγωγή ή αίτηση για λήψη ασφαλιστικών μέτρων για άρση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον. Επίσης μπορεί να ζητήσει αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες ή και ικανοποίηση της ηθικής βλάβης σύμφωνα με τις ΑΚ 59, 932. Η απόδοση του κέρδους είναι δυνατό να ζητηθεί και από τις διατάξεις για τη διοίκηση αλλοτρίων.

Τελειώνοντας λοιπόν τη μελέτη μας είναι σκόπιμο να έχουμε κατανοήσει το παρακάτω βασικό σημείο:

Ποτέ σε μια δημοκρατική κοινωνία δε δημοσιοποιείται πλήρως η ιδιωτική ζωή ούτε καταργείται πλήρως η δημοσιότητα αυτής μέσω του τύπου....

9. ΛΗΜΜΑΤΑ

Δημόσια πρόσωπα: είναι τα πρόσωπα που βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης είτε λόγω της θέσης που κατέχουν είτε του αξιώματος ή λειτουργήματός τους (εν στενή έννοια), ή λόγω του προβεβλημένου στα φώτα της δημοσιότητας επαγγέλματος τους, είτε λόγω τυχαίων συμβάντων που τους φέρνουν στην επικαιρότητα (πχ υπερτυχερός του ΛΟΤΤΟ).

Δικαίωμα της προσωπικότητας: το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να διαθέτει μία ιδιωτική σφαίρα όπου θα μπορεί να αναπτύσσει την προσωπικότητα του χωρίς καμία επέμβαση.

Προσωπικότητα: περιλαμβάνει τα διάφορα συνδεόμενα με το πρόσωπο αγαθά (υγεία, όνομα, εικόνα, ιδιωτική ζωή, σφαίρα του απορρήτου) καθώς και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου π.χ. θρησκευτική ελευθερία

Τύπος: (η πράξη του ρήματος τύπτω) νοείται η εφημερίδα, το περιοδικό, κάθε έντυπο κ.ο.κ. Τύπος είναι κάθε προϊόν μέσου μαζικής παραγωγής στο οποίο απεικονίζεται κείμενο ή παράσταση.

10. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Διαπλοκή του τύπου με την προσωπικότητα εμφανίζει ιδιαίτερο νομικό και πραγματικό ενδιαφέρον. Όπως όλα τα δικαιώματα έτσι και ο τύπος υπάγεται στους γενικούς περιορισμούς, δεν μπορεί να ασκηθεί κατά προσβολή άλλων δικαιωμάτων. Σ' αυτά ανήκει και το δικαίωμα της προσωπικότητας. Η άσκηση του δικαιώματος του τύπου δεν απαλλάσσει από την υποχρέωση σεβασμού του δικαιώματος της προσωπικότητας. Στο πλαίσιο αυτής της διαπλοκής ιδιαίτερη κατηγορία αποτελεί αυτή των δημοσίων προσώπων.

Μέχρι ποιο σημείο το ενδιαφέρον τη κοινής γνώμης νομιμοποιεί την επέμβαση του τύπου στην ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων;

Καταρχάς τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να ανέχονται μία προσβολή της ιδιωτικής τους ζωής λόγω του τρόπου ζωής που επέλεξαν. Όριο στον περιορισμό αυτόν αποτελεί ο δεσμός της αιτιώδους συνάφειας του συγκεκριμένου δικαιώματος της προσωπικότητας προς την έννομη σχέση της δημοσιότητας, σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας. Συνεπώς νόμιμος και θεμιτός είναι ο περιορισμός του δικαιώματος της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων όταν γίνεται χάριν διαφύλαξης κάποιου θεσμού (δεσμός αιτιώδους συνάφειας) σε συνδυασμό πάντα με την αρχή της αναλογικότητας.

11 . ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΡΘΡΟ 14- (ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ) ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. ΚΑΘΕΝΑΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΔΙΔΕΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ, ΓΡΑΠΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
2. Ο ΤΥΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ, Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΑΛΛΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΝΤΑΙ
Η ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΝ, ΕΙΤΕ ΠΡΙΝ ,ΕΙΤΕ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ, ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ.

ΑΡΘΡΟ 57- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

ΟΠΟΙΟΣ ΠΡΟΣΒΑΛΛΕΤΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΧΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙ ΝΑ ΑΡΘΕΙ Η ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗΝ ΕΠΑΝΑΛΗΦΘΕΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. ΑΝ Η ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΠΕΘΑΝΕΙ, ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΥΤΟ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ, ΟΙ ΚΑΤΙΟΝΤΕΣ, ΟΙ ΑΝΙΟΝΤΕΣ, ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ ΑΠΟ ΔΙΑΘΗΚΗ
ΑΞΙΩΣΗ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΔΙΚΟΠΡΑΞΙΕΣ ΔΕΝ ΑΠΟΚΛΕΙΕΤΑΙ

ΑΡΘΡΟ 17 ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (Ν. 2462/1997)ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ:

1. ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΥΠΟΚΕΙΤΑΙ ΣΕ ΑΥΘΑΙΡΕΤΕΣ Ή ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΖΩΗΣ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ, ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ Ή ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ, ΟΥΤΕ ΣΕ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΠΡΟΣΒΟΛΕΣ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΟΛΗΨΗΣ ΤΟΥ.
2. ΚΑΘΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΕΧΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ ΕΝΑΝΤΙ ΤΕΤΟΙΩΝ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΕΩΝ Ή ΠΡΟΣΒΟΛΩΝ.

19 ΠΑΡ. 3, που θέτει περιορισμούς στην ελευθερία αναζήτησεως πληροφοριών με τις εξής προϋποθέσεις:

1. ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΒΑΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ Ή ΤΗΣ ΥΠΟΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ,
2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ Ή ΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΗΘΩΝ

ΑΡΘΡΟ 8 ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ:

1. ΚΑΘΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΕΧΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΣΕΒΑΣΜΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΤΟΥ ΖΩΗΣ, ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΤΟΥ.
2. ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ, ΠΑΡΑ ΜΟΝΟ ΑΝ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΑΥΤΗ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΜΕΤΡΟ ΤΟ ΟΠΟΙΟ, ΣΕ ΜΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ Ή ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ.

ΑΡΘΡΟ 12 ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ:

ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΟΣΤΕΙ ΑΥΘΑΙΡΕΤΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ Ή ΤΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΤΟΥ. ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΤΟΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΑΠΟ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΟΛΕΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ.

12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνική

Αλεξανδρή Β. Τσόλκα Ο.

. Η διευκόλυνση ακολασίας άλλων (άρθ.348 &1 Π.Κ.), ένα έγκλημα που τελείται δια του τύπου, Υπεράσπιση 1997, σελ. 657 επ.

Αλιβιζάτος Ν.

.Κράτος και ραδιοτηλεόραση. Η θεσμική διάσταση, 1986.

.Ραδιοτηλεοπτικά νεώτερα, Το Σ.22 (1996), σελ. 189-193.

. Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων, εφημερίδα « Το Βήμα», 7 Σεπτεμβρίου 1997, σελ. Α28-29.

Αμίτσης Γ.

.Διερεύνηση του λειτουργικού χαρακτήρα του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου – το πρόβλημα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, Ελλ. Δ?νη 31 (1990), σελ. 503.

Αναγνώστου Δ.

. Το συνταγματικό καθεστώς της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής, ΝοΒ 35 (1987), σελ. 630 επ.

Ανδρουλάκης Ν.

. Ποινικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος, Τ.Ι, 1991

Ανδρουτσόπουλος Ν.

. Η αντικειμενικότητας της πληροφόρησης και η αξίας του ανθρώπου. Άρθρα 15&2 και 2&1 του Συντάγματος, ΝοΒ 33 (1985), σελ. 959.

Ανθίμου Κ.

. Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου ως έκφανση του δικαιώματος της προσωπικότητας, Κριτ. Επ. 1998, τ. Ι,σελ 155 επ.

Ανθόπουλος Χ.

.Η τηλεοπτική επιχείρηση μεταξύ πλουραλισμού και ανταγωνισμού, Το Σ.21 (1955), σελ. 833 επ.

. Οι σχέσεις μεταξύ ραδιοτηλεοπτικών και εκδοτικών επιχειρήσεων. ΕΕΔ 1996, σελ. 65 επ.

Αντωνόπουλος Νίκος.

. Η ελευθερία του τύπου εν Ελλάδι, 1965.

Αντωνόπουλος Μ.

. Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης: Η πρώτη ανεξάρτητη αρχή στην Ελλάδα, ΝοΒ 39 (1991), σελ. 1193.

Αραβαντινός Β.

. Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό επεξεργαστή, 1997.

Βένιζέλος Ε.

. Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη, 1989.

Μέσα ενημέρωσης, δημοκρατία και εξωτερική πολιτική, 1996.

Γέροντας Α.

. Πληροφορική και Δίκαιο, 1991.

Γεωργιάδης Α.

. Α.Κ. Γεωργιάδης – Σταθόπουλου, άρθρα 281,914,919,926, 932, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η έκδοση, 1997.

Δαγτόγλου Πρ.

. Ο κοινωνικός περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων, ΝοΒ 33 (1986), σελ. 271 επ.

Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα, 1989.

Τύπος και Σύνταγμα, 1989.

Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα, Τ.Α΄, 1991

Δελληγιάνης Ι.

. Η προστασία της προσωπικότητας κατά τον Αστικό Κώδικα από την άποψη των σχετικών συνταγματικών ρυθμίσεως, Ελλ. Δ?νη 38 (1997), σελ. 26 επ.

Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών της Βουλής.

Δικαιοσύνη και Μ.Μ.Ε., Πρακτικό 1^{ου} Νομικού συνεδρίου αποφοίτων Κολεγίου Αθηνών, 1994.

Ζέρη Π.

. Ιδιωτική Τηλεόραση, 1990.

.Ραδιοτηλεόραση και ανταγωνισμό. Σχετικά με τα προβλήματα δύο συγκρουόμενων δικαιοϋκών πεδίων, ΝοΒ 42 (1994), σελ. 562 επ.

θεσμοί εποπτείας στο ραδιοτηλεοπτικό σύστημα, 1996.

Ηλιοπούλου- Στράγγα Τζ.

.Η «τριτενέργεια» των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του συντάγματος 1975, 1991.

Ιωάννου Κ.

. Η Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης. Τετράδια Διεθνούς Δικαίου, αρ. 8, 1982.

. Η ραδιοτηλεόραση μεταξύ συντάγματος και διεθνούς προστασίας.

Η εφαρμογή του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, Ε.Ε. Ευρ.Δ. 1989, σελ. 253 επ.

Καλαντζής Α.

. Η προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Νο Β 44 (1996), σελ. 314.

Καράκωστας Ι.

. Αστικό Δίκαιο και Περιβάλλον, 1986.

.Συναλλακτικές υποχρεώσεις του τύπου και προστασία της προσωπικότητας, ΕλλΔ/νη 34 (1993), σελ. 1423 επ.

.Προστασία του καταναλωτή.Ν.2251/1994, 1997.

.Προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου, ΔΕΕ 199, σ. 1222 επ.

.Προσωπικότητα και τύπος, Εκδ. Σάκκουλας 2000

.Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου, ΔΕΕ 1999, σ. 1222 επ.

Καρζής Θ.

.Χρειάζεται ή όχι ο κώδικας Δεοντολογίας;, εφημερίδα «Ελευθεροτυπία». 14 Νοεμβρίου 1997. σελ 9

Κατράνης Α.

.Η θεωρία της τριτενέργειας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η γερμανική διδασκαλία και η δυνατότητα εφαρμογής της υπό το Ελληνικό Σύνταγμα του 1975, Το Σ. 4 (1978), σελ 237

Κεφαλάς Χ.

.Σκέψεις για την έννοια της προσωπικότητας και το προστατευτικό της δικαίωμα, ΕλλΔ/νη 24 (1983), σελ 357

Κική Γ.

. ΜΜΕ. Το δίκαιο της πληροφόρησης. Αναλύσεις- κείμενα. Εκδόσεις Παρασκήνιο και Γιάννα Κική, Αθήνα 1998

Κοζύρης Φ.

.Ελευθερία και έλεγχος της ραδιοτηλεόρασης: Μαθήματα από την αμερικάνικη εμπειρία, Ε.Ε.Ευρ.Δ. 2, σελ 235 επ.

Κόρσος Δ.

. Τύπος και ραδιοτηλεόραση, 1989

Κουμάντος Γ.

.Ελευθερία και ποιότητα στα ΜΜΕ, Το Σ.1 (1975), σελ 155 επ.

Κρίππας Γ.Η.

. Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου, διδακτορική διατριβή, 1972 (στο Πάντειο Πανεπιστήμιο)

.Δίκαιον του τύπου, Τ. Α', 1970, Τ. Β', 1975

. Το νομικό καθεστώς της ραδιοτηλεοπτικής επιχειρήσεως, 1990

Κρουσταλλάκης Ε.

.Η κάλυψη από τα ΜΜΕ της προδικασίας στην ποινική δίκη, Υπεράσπιση 3 (1993), σελ. 821 επ.

Παπάζογλου Μ.

. Κανόνες δεοντολογίας στον τύπο, ραδιόφωνο και τηλεόραση, 1995

Πλαγιαννάκος Γ.

.Το δικαίωμα επί της ίδιας Προσωπικότητας, ΕλλΔ/νη 37 (1996), σελ 1021 επ.

Σωκρατίδης Βλ.

. Ο πόλος του περιοδικού τύπου στον κοινωνικό και δημόσιο βίο, Το Σ. 13 (1985), σελ 65 επ.

Τσακυράκης Στ.

.Η ελευθερία τύπου και Τρομοκρατία. Το άρθρο 6 του ν. 1916/1990 και η πρώτη εφαρμογή του, ΝοΒ 40 (1992), σελ 34 επ.

. «Περί κασετών και δημοσιογράφων», Η Απογευματινή, 21.2.2005

Τσάτσος Α.

.Ο μύθος της ελευθερίας του ταύπου, ΕΕΝ 42 (1975), σελ 641 επ.

Φίλιας Β.

.Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367 Π.Κ. πρόσθετος προστασία 1966.

Φωτιάδου Α.

.Η προστασία της προσωπικότητας δημοσίου προσώπου κατά την ικανοποίηση του διαδικαστικού δικαιώματος επανόρθωσης από το ΕΣΡ, Το Σ 1999, σελ 61 επ.

B. Ξενόγλωσση

Alpa G.

.The protection of privacy in Italian law,1997

Clapham A.

.Human rights in the private sphere, 1993

Drucker S.

.The television mediated trial: formal and substantive characteristics σε R.Ericson, Crime and the Media, 1995, σελ 33 επ.

Grossen J.M.

.La protection de la personnalité en droit prive (quelques-uns problemes actuels), ZSR 1960, la

Hanson

.Libel and related torts, I, Ch.16.

MacCarthy T.J.

.The rights of the publicity and porivacy, 1989

Wacks R.

.The protection of privacy, 1980

Γ. Νομολογία

.Απόφαση πλον κατά Γαλλίας (2004)

- 1. ΠολΠρωτΠαρισίου, απόφαση 23.10.1996)**
- 2. ΕφΠαρισισιού, απόφαση 27.5.1997**

.Απόφαση Sunday Times κατά Ηνωμένου Βασιλείου 26.4.1979

.Απόφαση Association Ekin κατά Γαλλίας, 17.7.2001

.ΜπρωτΑθ 19916/1986, ΕλλΔνη 28, 714

.ΠολΠρωτΑθ 65/2004 (υπόθεση Μ. Παπανδρέου κατά Λιάνας Κανέλλη (2004)

.ΑΠ (Τμ. Ε΄) 1317/2001- επρόκειται για την υπόθεση του παγκαρίου της Αγ.Παρασκευής στα Τέμπη

.ΜπρωτΗρ 345/1979, ΝοΒ 27, 1362)

.ΜπρωτΑθ 22338/1996, ΝοΒ 45, &3

.ΜονΠρωτΘεσ. 5679/1996 Αρμ. 1996, σ.495

.ΠολΠρΑθ 7902/1996 ΕλλΔνη 1997, σελ 941

.ΕφΘεσ 769/1999 Αρμ. 1999, σελ.1337

.ΑΠ 355/1999 Τμήμα Ε΄ (ποινικό) ΝοΒ 1999, σελ.1337

